

STUDIU ANTROPOLOGIC

VIOLENȚA ÎN FAMILIE ȘI FEMEILE DIN PENITENCIARUL DE LA RUSCA: TRECUT, PREZENT, VIITOR

Autori:
Eudochia Saharneanu, Doctor habilitat, profesor universitar
Tatiana Mărgărint, Magistru în antropologie

August 2016

*“Daca îți pierzi libertatea –
pierzi tot...”*

Deținută la Penitenciarul de la Rusca

CUPRINS

Prefață.....	3
I. Introducere.....	4
II. Metodologia cercetării.....	6
III. Trecutul. Violența din viața femeilor condamnate.....	10
3.1 Reprezentări și atitudini privind violența.....	11
3.2 Percepția agresorului în cazurile de violență asupra femeii.....	16
3.3 Raportarea cazurilor de violență domestică și consecințele acesteia asupra femeii.....	18
3.4 Reflecțiile femeilor condamnate despre procesul penal.....	21
3.4.1 Percepția femeilor condamnate a activității apărătorilor.....	22
3.4.2 Percepția femeilor condamnate a activității poliției.....	25
3.4.3 Percepția femeilor condamnate a activității procurorilor.....	27
3.4.4 Percepția femeilor condamnate a activității judecătorilor.....	29
IV. Prezent. Penitenciarul de la Rusca ca parte a vieții femeii condamnate.....	32
4.1 Viața în penitenciar.....	33
4.2 Relațiile dintre deținute și angajați/administrație.....	39
4.3 Impactul detenției asupra calității vieții femeii.....	40
4.3.1 Impactul detenției asupra familiei femeii condamnate.....	41
4.3.2 Impactul asupra economicului deținutei.....	45
V. Reflecții asupra viitorului.....	46
Concluzii generale.....	50
Propuneri din perspectiva condamnatelor.....	52
Anexe.....	53
Bibliografie.....	57

LISTA FIGURILOR ȘI TABELELOR

Figura 1. Durata aflării la Penitenciarul de la Rusca conform situației din august 2016.....	9
Figura 2. Ponderea condamnărilor pentru infracțiuni cu caracter violent a victimelor violenței domestice.....	19
Tabelul 1. Numărul femeilor deținute la Penitenciarul de la Rusca participante la interviuri individuale.....	7
Tabelul 2. Grupul țintă în funcție de vârstă.....	8
Tabelul 3. Grupul țintă după nivelul de studii.....	8
Tabelul 4. Înțelegerea violenței.....	11
Tabelul 5. Numărul femeilor condamnate victime ale violenței.....	11
Tabelul 6. Agresorul.....	14
Tabelul 7. Forma de manifestare a violenței.....	16
Tabelul 8. Raportarea cazurilor de violență domestică.....	18
Tabelul 9. Prezența avocatului din oficiu.....	22
Tabelul 10. Obiectivitatea avocatului din oficiu.....	22
Tabelul 11. Calitatea asistenței avocatului din oficiu.....	22
Tabelul 12. Obiectivitatea apărătorului ales.....	24
Tabelul 13. Modul de tratament pe parcursul urmăririi penale de către colaboratorii poliției.....	25
Tabelul 14. Modul de tratament pe parcursul urmăririi penale de către procurori.....	27
Tabelul 15. Modul de tratament pe parcursul procesului penal de către judecători.....	29
Tabelul 16. Relația cu angajații penitenciarului.....	39
Tabelul 17. Numărul deținuților care au copii cu vârsta de până la 16 ani.....	43

PREFAȚĂ

Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova (NORLAM) este un program sectorial implementat de către Ministerul Justiției și Securității Publice al Norvegiei și finanțat de Ministerul Afacerilor Externe al Norvegiei.

Unul din obiectivele activității NORLAM îl constituie reducerea numărului de încălcări ale drepturilor omului în penitenciare și consolidarea capacității instituționale a Departamentului Instituțiilor Penitenciare și ale penitenciarelor. Pentru a atinge obiectivul propus, NORLAM a selectat Penitenciarul nr. 7 – Rusca pentru a înțelege în ce măsură violența domestică reprezintă o consecință a săvârșirii infracțiunilor de către femei și a determina impactul detenției asupra lor.

La solicitarea NORLAM, prezentul studiu a fost elaborat în colaborare cu Ministerul Justiției și Departamentul Instituțiilor Penitenciare (DIP) de către Centrul de Cercetări Calitative în Antropologie de pe lângă Universitatea de Stat din Moldova. În acest sens, a fost în iulie 2016 a fost semnat un Acord de cooperare.

Echipa NORLAM ține să-și exprime recunoștința Ministerului Justiției și conducerii DIP pentru susținerea ideii de a realiza prezentul studiu și pentru facilitarea accesului echipei de cercetători la penitenciar. De asemenea, mulțumiri speciale le sunt aduse conducerii și angajaților Penitenciarului nr. 7 – Rusca pentru deschiderea și cooperarea lor în procesul de colectare a datelor.

Mulțumim echipei de autori care au contribuit la elaborarea prezentului studiu: Eudochia Saharceanu,

doctor habilitat, profesor universitar și Tatiana Mărgărint, magistră, antropolog. De asemenea, cuvinte de recunoștință le sunt aduse cercetătorilor care s-au deplasat la Penitenciarul nr. 7 – Rusca pentru a discuta cu deținutele problemele abordate în studiu: Tatiana Mărgărint, magistră, antropolog, Eugenia Bogatu, doctor, expert comunicare, Victoria Vrabie, magistră, psiholog, Natalia Barduc, magistră, antropolog.

Ne exprimăm speranța că rezultatele și concluziile din prezentul studiu vor fi utilizate de factorii de decizie din Republica Moldova în vederea elaborării politicilor și mecanismelor pentru prevenirea săvârșirii infracțiunilor ca urmare a actelor de violență domestică.

Ținem să atenționăm că opiniile și remarcile formulate în prezentul studiu le aparțin persoanelor intervievate, iar concluziile și recomandările reflectă opinia autorilor și nu neapărat reprezintă punctul de vedere al NORLAM. Autorii studiului își asumă responsabilitatea pentru interpretările și concluziile studiului.

Chișinău, 01 februarie 2017

Siri Fjørtoft
Șef al Misiunii
NORLAM

Natalia Vîlcu
Consilier juridic,
NORLAM

Nadia Burciu
Consultant sistem penitenciar,
NORLAM

I. INTRODUCERE

Violența asupra femeii este un fenomen răspândit în Republica Moldova. Preocuparea pentru manifestările de violență sunt subiecte de reflecție pentru cercetătorii din domeniile socio-umane cum ar fi antropologia, psihologia, sociologia.

Studiul antropologic realizat este justificat de necesitatea de a înțelege modul în care violența exercitată asupra femeilor a condiționat săvârșirea de către acestea a infracțiunilor cu caracter violent, cum sunt omorul, violența în familie, vătămări corporale grave și altele. Cercetarea realizată și-a propus să analizeze viața femeilor până și după instituționalizare, dar și efectul instituționalizării asupra sinelui, identității. Problematika abordată în această cercetare aparține antropologiei socio-culturale, ca ramură preocupată de studiul relațiilor dintre oameni, relațiilor dintre om și instituție, modul în care omul performează simbolurile socio-culturale etc. Fiind disciplină holistică, antropologia se ocupă de studiul tuturor oamenilor și tuturor dimensiunilor existenței umane cum ar fi: dimensiunea *fizică* - presupune raportarea la mediu, ea include corpul, mediul fizic înconjurător, obiectele și posesiunile materiale ale omului, starea de sănătate sau boală, etc.; prin dimensiunea *soci-ală* omul se raportează la ceilalți și interacționează cu cei din jur; aici se regăsesc reacțiile la cultura în care trăiește, reacțiile față de statutul pe care îl are; relația cu sine, înțelegerea propriului caracter, a experiențelor din trecut și viziunea privind propriul viitor dă conținut dimensiunii *personale*; dimensiunea *spirituală* ne permite să creăm un sistem de valori, să avem înțelegerea existenței noastre, ne oferă concepția noastră despre lume. [1] Penitenciarul ca și instituție este un spațiu unde sunt plasate femei cu statut similar, despărțite de restul societății pentru o anumită perioadă de timp, care duc împreună o viață delimitată strict, reglementată oficial de către instituție [2], dimensiunile existenței cărora ne propunem să le analizăm.

Studiul de față și-a propus să ofere o imagine asupra dimensiunii fenomenului de violență care a afectat femeia condamnată. În același timp, analiza istoriilor vieții relatate de către femei a încercat să identifice legătura dintre crima comisă și traumele suferite de femei anterior, violența în familie, abuzuri; să prezinte evaluarea de către deținute a tratamentului față de ele pe parcursul procesului penal și în timpul executării pedepselor; să determine impactul detenției asupra vieții femeii din punct de vedere economic, relațional, afectiv; să identifice impactul detenției femeii asupra membrilor familiei; să evalueze perceperea propriului viitor de către femeile de la Penitenciarul de la Rusca.

Discuțiile cu femeile deținute la Penitenciarul de la Rusca au scos în evidență faptul că dorința femeilor – victime ale violenței domestice, de a opri violența, tendința de a proteja copiii de violență, precum și emoțiile negative acumulate de-a lungul anilor, rezultate din manifestările de violență din partea persoanelor, care apriori ar fi trebuit să fie cele mai apropiate lor, au servit drept factorul declanșator pentru săvârșirea infracțiunilor de către acestea.

Sperăm că relatările și concluziile din acest studiu vor putea fi folosite de organizații internaționale, donatori și organizații non-guvernamentale pentru a fi elaborat ulterior studiul privind profilul psihologic al femeilor-victime ale violenței în familie, care își ispășesc pedeapsa la Penitenciarul de la Rusca. În același timp, este oportună realizarea unei analize a sentințelor pronunțate în privința femeilor condamnate, care au fost victime ale violenței în familie, pentru a identifica gradul de uniformitate a practicii judiciare în asemenea cauze. Mizăm pe faptul că drept urmare a studiului dat, dar și a celorlalte cercetări va fi creată o bază documentară solidă, care va asigura protejarea intereselor femeilor condamnate, respectarea drepturilor lor și promovarea soluțiilor în fața autorităților din Republica Moldova.

1 Deurzen, Emmy van, Adams Martin, Psihoterapie și consiliere existențială, Editura Herald, 2011.

2 Goffman Erving, Aziluri, Editura Polirom, 2004, p.16-17

II. METODOLOGIA CERCETĂRII

Pe parcursul lunii august 2016 echipa de cercetători din cadrul Centrului de Cercetări Calitative în Antropologie de pe lângă Universitatea de Stat din Moldova a realizat șapte vizite la Penitenciarul de la Rusca. Având în vedere complexitatea subiectului supus investigației, echipa și-a propus o cercetare bazată pe două metode: metoda interviului și metoda anchetei. În perioada 3-5 august 2016 au fost realizate interviurile, iar în perioada 18-23 august 2016 au fost aplicate chestionarele.

Grupul țintă al interviurilor și anchetei au fost deținutele de la Penitenciarul de la Rusca. Conform situației din 01 iulie 2016 la Penitenciarul de la Rusca erau deținute 362 femei.

În cadrul *metodei interviului* au fost aplicate 50 de interviuri (*Anexa nr. 1*). Metoda dată a permis colectarea informațiilor despre aprecierea subiectivă a vieții femeii. În timpul interviurilor persoana interviuată a fost povestitor al istoriei vieții sale, iar membrul echipei de cercetători a fost ghidul care a direcționat acest proces. Femeile deținute participante la interviuri au fost selectate în baza tipului infracțiunii săvârșite. Majoritatea femeilor selectate pentru interviu (41) au fost condamnate pentru infracțiuni cu caracter violent (*Tabelul 1*). Selectarea femeilor deținute în baza criteriului dat s-a bazat pe presupunția că, în mare parte, femeile victime ale violenței, răspund cu acte de violență.

Tabelul 1. Numărul femeilor deținute la Penitenciarul de la Rusca participante la interviurile individuale

Articol Cod Penal	Numărul femeilor interviuate	Total femei condamnate per tip de infracțiune
Articolul 145. Omor intenționat	24	112
Articolul 201/1. Violența în familie	8	44
Articolul 151. Vătămare corporală gravă	5	29
Articolul 165. Trafic de ființe umane	4	57
Articolul 186. Furt	3	13
Articolul 217. Trafic de droguri	3	15
Articolul 190. Escrocherie	3	36
Total	50 interviuri individuale	Total 306 femei din grupul țintă vizat de cercetare

La etapa de pregătire a interviurilor, echipa de cercetători avea temeri că deținutele intervievate nu vor fi atât de deschise pe cât se dorea, limitându-se doar la scurte relatări ale unor evenimente concrete din viața lor în penitenciar. În urma aplicării diferitor metode de comunicare verbală și non-verbală, cercetătorii au reușit să asigure, într-o bună parte de cazuri, deschiderea femeilor în vederea relatării istoriilor lor.

În cadrul *metodei anchetei*, din numărul total de 362 deținute specificat mai sus, 300 de femei și-au expri-

mat acordul de a completa chestionarul (*Anexa nr. 2*), care ne-a permis să identificăm date cantitative pentru chestionarelor a fost argumentat prin lipsa încrederii în schimbare.

În eșantionul din 300 de deținute sunt 104 femei cu vârsta cuprinsă între 18-35 de ani, 166 femei cu vârsta cuprinsă între 35-57 de ani și 30 de femei cu vârsta de peste 58 de ani (*Tabelul 2*).

Tabelul 2. Grupul țintă în funcție de vârstă

Categoria de vârstă	Numărul de deținute	Procent
18-35 ani	104	34,7%
35-57 ani	166	55,3%
Peste 58 ani	30	10,0%
TOTAL	300	100,0%

Din cele 300 de condamnate participante la studiul cantitativ, 3,3% nu au studii, iar 4,3% au doar studii primare. Potrivit femeilor intervievate, nivelul instructiv-educativ se răsfrânge negativ asupra statutului lor în comunitate, dată fiind imposibilitatea de a se angaja la un loc de muncă bine plătit în

comunitățile din care fac parte. Studii gimnaziale, adică finalizarea celor 8-9 clase de învățământ obligatoriu, au indicat 35% dintre femei. Studii profesionale indică 10,7% dintre femei, studii medii au 36,7% dintre condamnate, iar studii superioare au 10% din respondente.

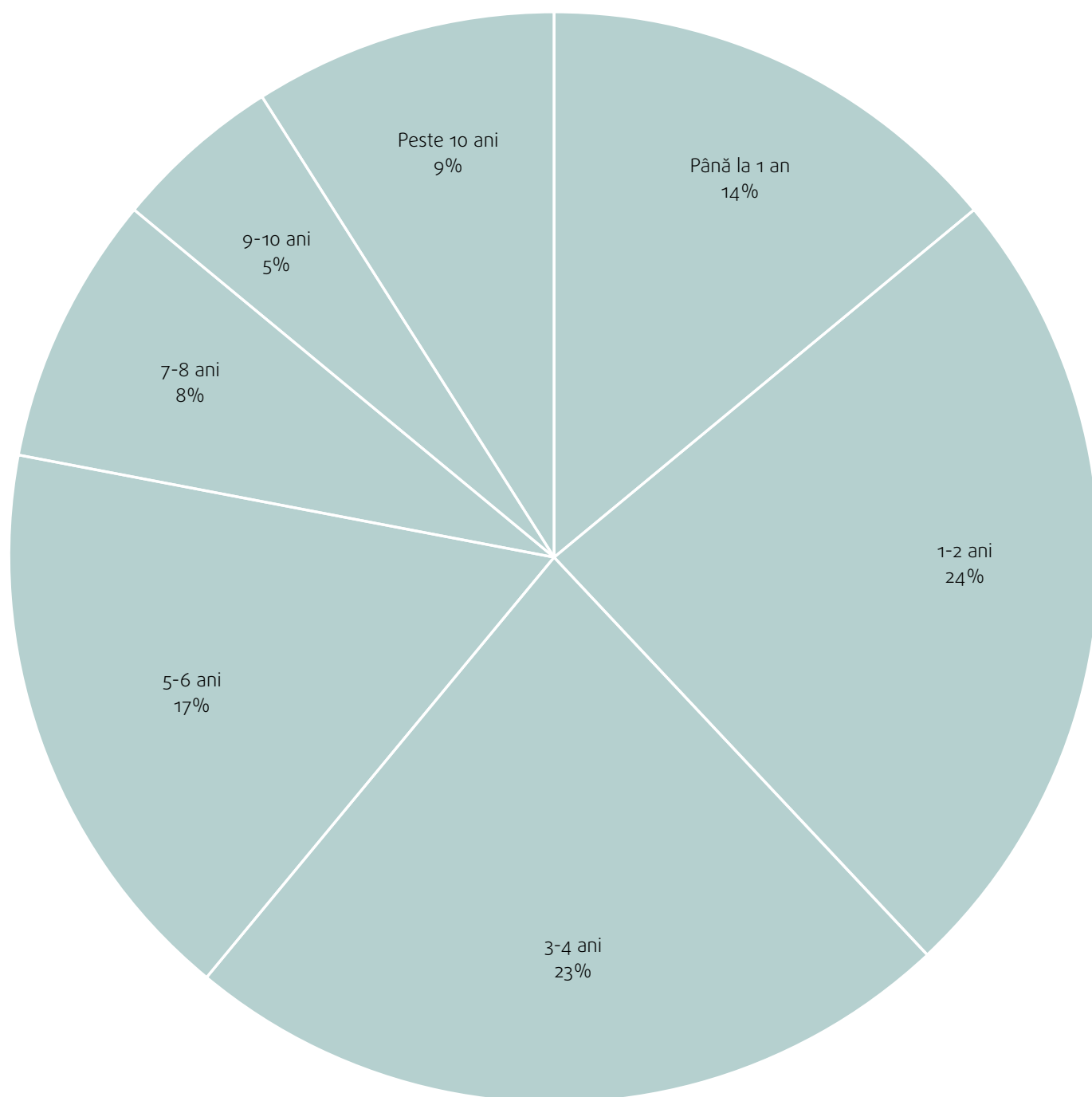
Tabelul 3. Grupul țintă după nivelul de studii

Categoria	Numărul de deținute	Procent
Fără studii	10	3,3%
Studii primare	13	4,3%
Studii gimnaziale	105	35,0%
Studii profesionale	32	10,7%
Studii medii	110	36,7%
Studii superioare	30	10,0%
TOTAL	300	100,0%

Figura 1 de mai jos ilustrează distribuția grupului țintă în funcție de durata aflării la Penitenciarul de la Rusca.

Figura 1. Durata aflării la Penitenciarul de la Rusca conform situației din august 2016

III. TRECUTUL. VIOLENȚA DIN VIAȚA FEMEILOR CONDAMNATE

3.1 REPRESENTĂRI ȘI ATITUDINI PRIVIND VIOLENȚA

Din punct de vedere antropologic este important să înțelegem viața femeilor, să interpretăm modul lor de a descrie experiențele din trecut, să analizăm relațiile lor cu ceilalți și să facem să fie auzite vocile femeilor care au fost afectate de violență la mai multe etape ale vieții lor: copilărie, adolescență, maturitate. Aceste femei au vorbit despre sine, pentru sine și pentru o viitoare schimbare. Nu toate femeile au receptat interviul de tip istoria vieții în același fel. Unele femei au avut regrete legate de anumite aspecte ale vieții, pentru altele a fost

un proces dureros de a-și reaminti drama prin care au trecut, iar altele au venit împăcate cu sine, spunând că și-au asumat vina pentru cele întâmplate în viața lor.

Familii afectate de violență se regăsesc în toate straturile sociale, indiferent de nivelul de educație, statutul social, vârstă sau etnie. Fiind întrebat despre **Ce înțelegeți prin violență?**, femeile chestionate au fost rugate să specifice o singură manifestare a violenței care prima le-a venit în minte. Drept urmare, femeile deținute s-au referit la violență ca fiind o manifestare a agresiunii fizice, agresiunii verbale, precum și cauzare a pagubelor materiale și suferințelor emoționale (*Tabelul 4*).

Tabelul 4. Înțelegerea violenței

Răspunsuri	Numărul de deținute	Procent
Agresiune fizică	234	78,0%
Agresiune verbală	34	11,4%
Pagubă materială	3	1,0%
Suferință emoțională	18	6,0%
Altele	1	0,3%
Nu știu/Nu răspund	10	3,3%
TOTAL	300	100,0%

La întrebarea din chestionar dacă au fost victime ale violenței în familie până a ajunge în penitenciar, 129 dintre femeile chestionate sau 43% au răspuns afirmativ (*Tabelul 5*).

Tabelul 5. Numărul femeilor condamnate victime ale violenței

Răspunsuri	Numărul de deținute	Procent
Da	129	43,0%
Nu	171	57,0%
Nu știu/Nu răspund	0	0,0%
TOTAL	300	100,0%

Femeile intervievate, la fel ca și cele chestionate, fiind întrebate despre ce este violența, au vorbit despre violența fizică, violența verbală și în cazuri mai rare - despre violență sexuală.

REFLECȚIILE FEMEILOR CONDAMNATE ASUPRA VIOLENȚEI

„A fi bătută, înjosită.”

„Violența fizică, aplicarea bătăilor sau violența verbală, injurături diferite, cuvinte spuse la adresa uneia alteia... Violența – o forță jignitoare, fie că este vorba de durere fizică, sufletească...”

„Violența în familie, când te obijduiește cineva, te bate. Sexuală – când te violează.”

„Poate să fie violență verbală, fizică, chiar și o lovitură. Violența este un conflict care apare în familie, între părinți și copii, între persoanele mai în vârstă și nu numai, poate să apară între o bătrână și un adolescent...”

Multe dintre femei s-au referit la faptul că atât tații în perioada copilăriei și adolescenței, cât și soții/concubinii după căsătorie sau trai în comun, au manifestat violență față de ele.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE ACTELE DE VIOLENȚĂ MANIFESTATE FAȚĂ DE ELE

„Sunt recăsătorită, în prima căsătorie, am trăit 16 ani cu soțul, a fost violență în familie. Cu el am trei copii. Am fost bătută, tăiată, am răbdut, am suferit – totul până într-o zi... Într-o zi era foarte beat și a dat cu cuțitul în mine, dar aceasta era deja a doua dată. M-au luat în spital, dar te strădui să ascunzi, atunci am spus minciună. El m-a lovit cu cuțitul în spinare, (arată cicatricea), am chemat salvarea și când a venit eu am căzut la fântână.”

„Mama mea a trăit cu tata de al doilea și pe ea foarte rău o bătea și pe noi ne bătea. Tatăl meu când a decedat eu aveam 12 ani, apoi după ce m-am măritat și la mine în familie tot foarte multe bătăi au fost, că am și cicatrici. Așa a fost 6 ani și jumătate. Am suportat pentru că am vrut să aibă copiii mei tată drept, să nu crească ei cu tată vitreg cum și eu. Când am văzut că a ridicat mâna și la copii eu nu am putut să suport și ne-am despărțit.”

„În familie eu am fost agresată și de către părinți și de către concubin, au fost momente neplăcute. Soțul meu consuma droguri și era agresiv cu mine. Eu nu știam că el se droga. Era o persoană foarte geloasă. Eram deseori bătută de el, chiar în timpul sarcinii eram grav bătută de concubin pentru a pierde sarcina. Am fost cu coastele rupte de soț. Eu am răbdut cât am răbdut și până la urmă am plecat de la el, era situația că când m-am cunoscut cu concubinul eram deja însărcinată și nu aveam unde trăi, am început să trăiesc la el. Era violent din motiv că era gelos și că consuma droguri.”

„...eu mult am suferit din cauza violenței domestice. Cu soțul meu am trăit 21 de ani dar dacă se întâmpla să mă bată eu ascundeam nimeni nu a știut despre asta. Nici la serviciu mă stăruiam să nu aflu, în brigadă ascundeam de la colegii de lucru că sunt toată tăiată și fărâmată de soț. Oricum eu lucram și nimeni nu mă știa ce mi s-a întâmplat oricum eu lucram. Eu ascundeam acest fapt pentru că aveam copii mici și voiam ca tata să fie alături de ei, să aibă copii un tată.”

„Eu nu am avut căldură de tată, eu nu am știut ce-i căldura de tată, eu am avut o mămică, pe care o am și acum... (plânge). Într-adevăr, este dureros. Eu la 14 ani m-am căsătorit și la 15 ani am născut-o pe fiica mea. Tatăl meu a băut, o bătea pe mămică, dacă noi ne culcam, ne culcam îmbrăcați și cu încălțăminte lângă pat... Pe frig fugeam și unde nimeream, acolo ne culcam și noi, am dormit și în remorca tractorului, în gogoneața de la porc... cu fetița mea în brațe, când am dormit acolo, îmi aduc aminte, mama venea cu o farfurie cu borș ca să mâncăm, pe ascuns, eram eu cu fetița mea. Tata a prins-o și a bătut-o... noi mergeam pe la oameni cu lucrul ca să avem ce mânca, ca să ne dea unde să dormim și noi la cald... Nu a fost om... nu găsesc cuvinte să vorbesc despre el, eu vreau să vorbesc ceva de bine despre el, caut, dar nu găsesc... E tatăl meu.. Era alcoolic?”

„Da. Aducea femeii străine în casă, se culca cu dânsa, pe mama o bătea. Mie îmi spunea (despre fiică) – Ia-ți țincul și du-te de aici (cuvinte murdare). Aveam casă pe pământ, era cam păcătoșică, i-a dat fetiței mele cu piciorul – de-a ajuns în mijlocul ogrăzii... o fetiță de un an și jumătate, să-i dea cu piciorul.”

Au fost cazuri în care violența a fost manifestată de către mamă pe parcursul copilăriei și adolescenței.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDMNATE DESPRE ACTELE DE VIOLENȚĂ MANIFESTATE FAȚĂ DE ELE

„Bătută am fost, erau momente când mă bătea mama, dacă nu ascultam sau dacă nu făceam ceea ce trebuia, făceam invers, până la urmă primeam câte o mătură. Frații nu erau bătuți, dar eu că eram mai mărișoară ca dânsii ... da.”

„Și mama, și tata ne bătea. Ambii consumau alcool, apoi ea ne-a părăsit.”

Violența descrisă de femei este o înșiruire de situații care formează un lanț al suferinței, care a afectat-o foarte mult. Violența fizică este descrisă ca palmuire, împingere, bruscare, tragere de păr, lovire cu pumnul, lovirea cu piciorul, amenințarea cu obiecte periculoase (cuțit, topor), fracturarea de oase. Violența psihologică este relatată ca fiind exprimată prin insultare, subapreciere, umilire în prezența altor persoane, intimidare intenționată, amenințare verbală. Violența economică manifestată de soț/concubin presupune survenirea a cel puțin uneia din următoarele situații: ia banii pe care i-a câștigat femeia; refuză să dea bani suficienți pentru cheltuielile curente ale gospodăriei, profită de faptul că femeia nu are unde pleca. Izola-

rea socială din partea soțului/concubinului se manifestă prin interzicerea, limitarea întâlnirilor cu prietenii, limitarea vizitelor în familie, dorința de a ști unde se află femeia, furie dacă femeia vorbește cu un alt bărbat.

Femeile intervievate indică agresiunea fizică ca manifestare a violenței. Este și cazul celor 78% dintre deținutele chestionate (Tabelul 4).

Cele 129 de femei deținute care au recunoscut că au fost victime ale violenței domestice (*Tabelul 5*), de asemenea, au confirmat că soții/concubinii, dar și părinții, au fost cei care au i-au agresat în trecut (*Tabelul 6*).

Tabelul 6. Agresorul

Agresor	Numărul de deținute	Procent
Mamă	6	4,7%
Tată	9	7,0%
Ambii părinți	5	3,9%
Soț	78	60,5%
Concubin	30	23,3%
Frați	1	0,8%
Părinții vitregi	0	0,0%
Altele	0	0,0%
TOTAL AU RĂSPUNS	129	100,0%

Consecințele violenței în familie le suportă atât femeia cât și copiii ei. Consecințele violenței variază în funcție de natura și de gravitatea acesteia, însă pe termen scurt și pe termen lung acestea sunt grave.

Violența poate duce la o mai mare vulnerabilitate, la probleme pe plan social, emoțional și cognitiv și la comportamente care pun în pericol sănătatea.

RELATĂRILE FEMEII CONdamnATE

„Copiii, trei, când el era foarte beat puteau să doarmă cu mine în grajd cu capra, fugăriți prin vie. Copiii erau foarte speriați. Frica aceasta în ochi - au trecut mulți ani, și ei nu că nu îl pot ierta, că el e mort, dar nu vor să audă, nu vor să știe. ...Ei totul țin minte, ei nu uită și nu o să uite niciodată. E paștele blajinilor și eu îl rog, că are deja 36 de ani să dea de pomană pentru el (tatăl lor), iar el spune: „Mămică, te rog, tot fac pentru tine, dar nu vreau, nu există”. Înseamnă că tot aceasta se trage din copilărie.”

Violența poate fi evitată, neînțelegerile pot fi soluționate prin comunicare, relatează intervievatele, prin perceperea celuilalt egal ție, control al agresiunii, prin educație în cazurile în care este tendința de a vedea sexul opus ca inferior, atmosferă de iubire, încredere între persoane, respectarea legii care nu admite violența, cultivarea valorilor umane care astăzi ne lipsesc. O problemă existentă la femeile care au suferit din cauza violenței în familie este că nu au cerut ajutor de la părinți, poliție, asistență socială, con-

siderând că este o problemă ce ține de familie, că o să fie vorbite de comunitate sau că poliția nu va acorda ajutor.

RELATĂRILE FEMEILOR CONdamnATE

„...ca să rezolvi problema se poate și să comunici, mama și copilul să comunice, nu numaidecât prin bătaie.”

„În familie toți trebuie să fie la același nivel, nu unul sus și altul jos.”

„Nu sunt adepta violenței, nu iubesc și nu respect oamenii care înjură, care ridică mâna, foarte rău când oamenii nu își pot controla agresiunea...”

„Vreau să vă spun că cultura, bărbații trebuie să își cunoască obligațiile lor, să aibă grijă de femei, femeile, la fel trebuie să își cunoască obligațiile ei de femeie. Ea trebuie să asculte de bărbat, și nu așa ca el să o obișduiască cu cuvinte urâte.”

„Trebuie de explicat băieților că femeia care se căsătorește nu este obligată să rabde, și că nu au dreptul bărbații ca să-și bată joc de femei, trebuie să știe că pentru așa ceva este lege, că pot fi pedepsiți.”

„Violența în familie de unde vine? La noi valorile culturale nu există. În URSS nu era așa ceva. Nu există ceva prețios din punct de vedere spiritual. Și care cum a vrut așa a crescut... Eu am avut impresia că bărbații sunt făcuți de o mamă aici, în Moldova. Toți sunt de-o teapă. Acei buni toți au plecat, acei răi toți au rămas.”

„Noi suntem singure vinovate pentru că mult suferim, mult ascundem, mult nu spunem dar tot nouă ne facem rău cu asta. Eu atâția ani am tăcut și nu am spus părinților. Nu vrei să scoți în lume asta tot că îți este rușine. Tare mult te jertfești pentru copii.”

3.2. PERCEPȚIA AGRESORULUI ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ASUPRA FEMEII

Reieșind din interviurile realizate, dar și din datele cantitative (*Tabelul 6*), agresorul este, în cele mai frecvente cazuri, soțul, concubinul, tatăl și, în cazuri mai rare – alte persoane. Din 129 de femei care au decla-

rat că împotriva lor a fost aplicată violența, 118 vorbesc, în primul rând, despre violență fizică, dar și de alte forme de manifestare a acesteia.

Tabelul 7. Forma de manifestare a violenței

Tipul violenței	Numărul de deținute	Procent
Violență fizică	118	91,5%
Înjurături	9	7,0%
Amenințări	1	0,8%
Abuz sexual	1	0,8%
TOTAL	129	100,0%

Din istoriile vieții colectate desprindem că în cele mai dese cazuri violența este manifestată de soț/concubin, tată – toți descriși ca persoane consumatoare de alcool și persoane agresive.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE AGRESORI

„Soțul meu de tânăr era agresiv, el lucra în calitate de agronom trebuia să îl ridice în serviciu să îi dea un post de muncă mai calificat și mai bine plătit dar au angajat altă persoană în locul lui și el era foarte traumat. S-a apucat de servit, deseori insuccesul lui se reflecta asupra mea, mă bătea. Nu știu din care cauză el așa se comporta, agresiv. Acasă el nu făcea nimic, nu lucra nimic. S-a deprins că cineva trebuie să aibă grijă și să facă. Nu am apelat la poliție. Dar cu ce puteau să mă ajute?”

„Am fost și bătută și alungată de soț că sora lui căuta probleme. Știi. Nu e greu de făcut rău, dar e greu de făcut un bine. Iată cum. Eu nu m-am adresat la poliție, eu am vorbit cu sora mamei, părinții mei sunt decedați și ai lui. Eu nu am vrut să fac treaba aceasta, m-am gândit că în toate familiile sunt cazuri, nu numai la mine dar mai sunt așa cazuri.”

„De la început mă împăcam cu soțul meu bine, dar mai apoi el a devenit foarte violent, mă bătea tare, noi deseori ne certam eu am apelat la poliție, dar în sat toți îl cunoșteau și nu l-au pedepsit polițiștii prea tare. O singură dată l-au închis în izolator, el când s-a întors m-a bătut și mai tare. De fapt eu nu sunt o fire conflictuală, eu mă apăram, dar el consuma alcool și mă bătea. Soțul însă după ce a pierdut serviciul mă bătea tare, mai ales când consuma alcool. La părinți eu nu le spuneam că mă bate nici la serviciu nu spuneam îmi era rușine în sat lumea ne cunoaște.”

„Am fost supusă și violenței sexuale, și bătută am fost, primul soț m-a bătut, pe urmă m-a violat, puțin ce nu a fost atunci, eu eram singură, fără lucru, și al doilea m-a bătut și primul, nu odată, dar trebuie de trăit... ca în familie. Mama mi-a spus, tu te-ai căsătorit, rabdă, așa-i menirea femeii să rabde.”

„Eu nu am avut căldură de tată, eu nu am știut ce-i căldura de tată, eu am avut o mămică, pe care o am și acum... (plânge). Într-adevăr, este dureros. Eu la 14 ani m-am căsătorit și la 15 ani am născut-o pe fiica mea. Tatăl meu a băut, o bătea pe mămică, dacă noi ne culcam, ne culcam îmbrăcați și cu încălțăminte lângă pat...”

În cadrul interviurilor am identificat victime ale violentei domestice în care agresor a fost mama. Intervievatele le descriu pe mamele lor ca fiind consumatoare de alcool sau persoane foarte severe.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE AGRESOR

„Cu familia mea, mă împăcam rău, mama consuma alcool, am frați mai mici de care trebuia să am grijă, mă educa. Am învățat doar 7 clase nu am avut posibilitate să învăț mai departe. Momentele negative din viața mea mama consuma alcool deseori mă bătea când era beată și pe frații mei îi bătea.”

„Mama m-a părăsit când eram mică. Dar nu știu ce educație putea să îmi dea, era alcoolică. Am crescut cu bunica.”

„Mama era foarte strictă. Dacă aveam 6 lecții, la ora 13.30 – să-mi fi acasă. Dacă mă rețineam 5 min venea din urma mea să vadă unde m-am oprit. Era severă Doamne-fereste.”

Unele studii au demonstrat că relațiile cu familia contribuie în mod direct la delincvență [3]. Există situații specifice care afectează comportamentul în mod diferit în dependență de gen. De exemplu, în cazul părinților care consumă alcool, ponderea fetelor predispușe spre delincvență și abuzul de alcool sau substanțe narcotice este mult mai mare decât cea a băieților [4]. Legături emoționale slabe cu familia rezultă în acte de violență comise de fete cu o frecvență mai mare față de băieți [5]. De asemenea, femeile deținute tind să-și privească părinții mai ne-

gativ în comparație cu femeile în libertate [6].

Analiza datelor cantitative și a celor calitative a relevat faptul că într-o bună parte din cazuri, violența se manifestă prin acte de agresiune fizică împotriva femeii. Agresorii care, de regulă, sunt soții/concubinii și/sau părinții, sunt descriși ca fiind persoane fără ocupații și scopuri în viață, consumatoare de alcool sau droguri. Unul dintre cele mai frecvente motive pentru manifestarea violenței au fost declarate gelozia. În unele cazuri, motivele pentru manifestarea violenței aparent nu erau înțelese de către femeile condamnate. Violența este favorizată prin accesul permanent la victimă. Toți membrii familiei devin victime directe sau indirecte ale violenței.

3 Sheldon Glueck and Eleanor Glueck, *One Thousand Juvenile Delinquents: Their Treatment by Court and Clinic* (Harvard University Press, 1934)

4 T. E. Keller and others, “Parent Figure Transitions and Delinquency and Drug Use among Early Adolescent Children of Substance Abusers,” *American Journal of Drug and Alcohol Abuse* (2002): 399–427

5 Karen Heimer and Stacy De Coster, “The Gendering of Violent Delinquency,” *Criminology* 37, no. 2 (1999): 277–318

6 Steven E. Kroupa, “Perceived Parental Acceptance and Female Juvenile Delinquency,” *Adolescence* 23, no. 89 (1988): 171–85

3.3. RAPORTAREA CAZURILOR DE VIOLENȚĂ DOMESTICĂ ȘI CONSECINȚELE ACESTEIA ASUPRA FEMEII

În această parte a studiului echipa de cercetători a abordat problema raportării de către femeile agresate a cazurilor de violență. După cum reiese din datele prezentate în Tabelul 5, din cele 300 de femei chestionate 129 au fost victime ale violenței domestice.

ce. Analiza datelor cantitative a demonstrat faptul că 35,7% din femeile supuse violenței domestice nu s-au adresat nimănui din cauza neîncrederii că ar putea beneficia de ajutor real. 42,6% din femei au apelat la poliție (Tabelul 8).

Tabelul 8. Raportarea cazurilor de violență domestică

	Numărul de deținute	Procent
Rude	22	17,1%
Prieteni	3	2,3%
Poliție	55	42,6%
Asistent social	0	0,0%
Altele	3	2,3%
Nu am apelat	46	35,7%
TOTAL	129	100,0%

În cazul în care au apelat la poliție, femeile chestionate au fost întrebat despre pedeapsa aplicată/măsurile luate în privința persoanei care a manifestat violență. Majoritatea femeilor, din cele 55 care au menționat că s-au adresat la poliție, s-au referit

la faptul că agresorul a rămas nepedepsit sau a fost reținut pentru câteva zile. În unele interviuri femeile vorbesc despre neîncrederea lor în colaboratorii organelor de poliție.

RELATĂRILE FEMEILOR CONdamnATE DESPRE CONSECINȚELE APELĂRII LA ORGANELE DE POLIȚIE

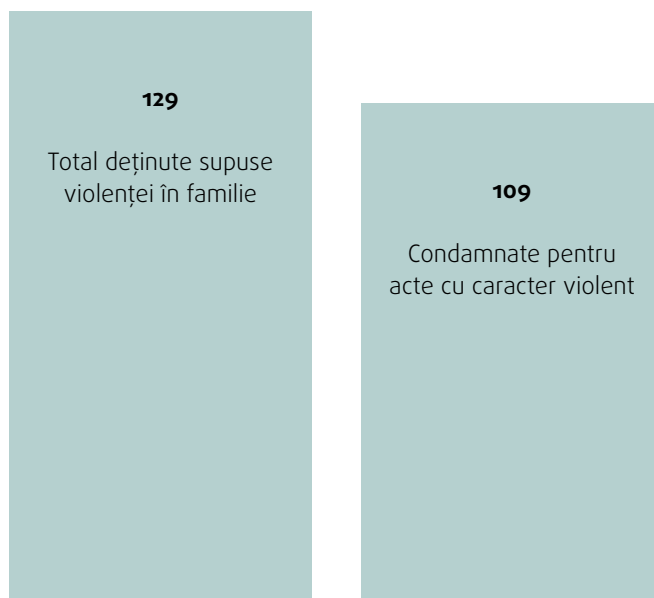
„Cum ați procedat când v-a bătut tatăl dvs.? Ați scris la poliție? Da, domnișoară și nu numai odată... De nenumărate ori ne duceam și spuneam. Venea, îl lua, îl ținea acolo câteva minute, el venea acasă beat, tot drumul cânta, porcării, nebunii, cântece și noi numai îl auzeam și fugeam de acasă... Mămica mea cu dinții dezbătuți din gură, cu capul crăpat, iată așa, a fost la poliție.. – nimica, nimica... Ei se duceau, râdeau de noi, consumau alcool împreună, pe urmă venea tatăl meu acasă...”

„Eu m-am adresat la poliție când am fost bătută o singură dată am fugit de acasă și am scris declarație la poliție pe el l-au închis în izolator. Dar el a ieșit și m-a bătut și mai tare pentru că eu am declarat pe el.”

Analiza datelor cantitative, de asemenea, a demonstrat faptul că din cele 129 de femei supuse violenței domestice, 109 au fost condamnate pentru infracțiuni cu caracter violent (Figura 2) săvârșite fie împotriva soților/concubinilor, fie împotriva unuia dintre părinți, fie împotriva unei alte persoane.

Figura 2. Ponderea condamnărilor pentru infracțiuni cu caracter violent a victimelor violenței domestice

Actele de violență asupra femeii și asupra copiilor ei provoacă o serie de consecințe afectând calitatea vieții lor. Afectate sunt sănătatea fizică, emoționalul femeii, viața socială, statutul social. În cadrul interviurilor femeile relatează că în urma actelor de violență au suferit o serie de traume fizice cum ar fi vânătăi, răni, oase frânte, traumatisme craniene, pierderi de sarcină, etc. Din punct de vedere emoțional și psihologic, cele resimțite de victimă se manifestă prin stări depresive, anxietate, fobii, stres post-traumatic. Din punct de vedere profesional, din interviuri reiese descrierea cazurilor de absențe de la serviciu pe motiv de boală ca urmare a actelor de violență.

RELATĂRILE FEMEILOR CONdamnATE DESPRE CONSECINȚELE VIOLENȚEI

„Articolele acestea, să luăm 201, adică violența în familie, cu mine lucrează o femeie, era căsătorită, avea copii, era foarte bătută de bărbat. Dar la mine în secție lucrează mai multe femei ele sunt schilodite, înțelegeți, fața lor așa e tăiată, așa e plesnită, aici e ruptă – asta așa bărbații își băteau joc de dânsule, așa le băteau. Ele au bori în cap sunt fărâmate și într-o bătaie când nu a mai putut răbda și l-a plesnit o dată, l-a plesnit, dar neudacino, dar la mulți sunt vii și sunt rămași, dar ele stau aici în pușcărie. Cum așa se poate.”

„Dacă era beat, știam că poate să mă bată. Iar dimineața mă întreba: „X, eu chiar sunt așa de rău.” Îmi era milă de el, credeam că o să se schimbe. Dar am ajuns aici.”

„O dată așa de tare m-a bătut că eu am pierdut cunoștința, el m-a udat cu apă ca să-mi revin și iarăși m-a bătut.”

„Îmi era rușine să merg la serviciu că aveam ochii vineți. Eram nevoită să iau foaie de boală.”

„Vorbeam cu unul dintre cunoscuții noștri, l-am rugat să vadă de ce nu funcționează telefonul pe care soțul l-a trântit în pământ. Soțul când a văzut când a sărit asupra mea, că ce vorbesc cu el.”

Din interviuri desprindem că actele de violență devin sistematice și sunt precedate de cele mai dese ori de consumul de alcool de către agresor. La femei intervine stresul post-traumatic, descris în literatura de specialitate ca retrăirea permanentă a fricii intense, manifestarea hipervigilenței, respingerea suportului venit din exterior și săvârșirea infracțiunilor [7].

Specialiștii au constatat că abuzurile sunt direct legate de comportament violent ulterior. Abuzul și expunerea la mediul incontrollabil de stres reprezintă precursori ai problemelor de comportament al femeilor infractoare [8]. Orice disfuncție în mecanismele de depășire a stresului pot accentua ulterior efectele

negative ale traumelor suferite în copilărie și ale victimizării [9]. Cu alte cuvinte, femeile care au săvârșit infracțiuni nu doar au trecut prin experiența victimizării, ci și au capacități mai limitate de a face față factorilor de stres, sporind, astfel, considerabil efectele acestora [10].

7 Nica-Udangiu, L., Managementul diagnostic și terapeutic al tulburării post-traumatice de stres și al tulburării acute de stres, Revista Română de Psihiatrie, nr.3-4/2002

8 David F. Tolin and Edna B. Foa, “Sex Differences in Trauma and Posttraumatic Stress Disorder: A Quantitative Review of 25 Years of Research,” Psychological Bulletin 132, no. 6 (2006): 959–92

9 Elizabeth J. Susman and Kathleen Pajer, “Biology-Behavior Integration and Antisocial Behavior in Girls,” Aggression, Antisocial Behavior, and Violence among Girls: A Developmental Perspective, Duke Series in Child Development and Public Policy, edited by Martha Putallaz and Karen Bierman (New York: Guilford Publications, 2004), pp. 23–47

10 Maude Dornfeld and Candace Kruttschnitt, “Do the Stereotypes Fit? Mapping Gender-Specific Outcomes and Risk Factors,” Criminology 30, no. 3 (1992): 397–419

3.4. REFLECȚIILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE PROCESUL PENAL

Echipa de cercetători a considerat necesară abordarea subiectului percepției procesului penal de către femeile condamnate, dat fiind faptul că acestea au participat la toate etapele acestuia: urmărirea penală, judecarea cauzei, executarea sentinței de condamnare. Procesul penal a fost o parte decisivă și o etapă importantă a vieții lor. Astfel, echipa și-a propus să prezinte opiniile femeilor condamnate despre activitatea apărătorilor, organelor de poliție, judecătorilor și procurorilor.

În cadrul interviurilor individuale desfășurate, referindu-se la procesul penal, în general, și activitatea instituțiilor care asigură desfășurarea acestuia, în special, femeile deținute intervievate au enunțat o serie de neajunsuri. Unele dintre acestea se referă la lipsa obiectivității și corupție în sectorul justiției.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE PROCESUL PENAL

„Justiția, procesul penal schiopătează la noi foarte tare. Dacă ei ar lucra bine, penitenciarele nu ar fi așa pline. Ar fi ca în Europa: ai încălcat legea, te-au amendat și tu știi că nu o să încalci legea pentru că pe tine te bate la buzunar amenda. Ori tu îi cumperi copilului tău mașină, ori tu îi plătești lui studiile, ori tu dai banii aceștia la stat și tu nu încalci.”

„Aici în Moldova legea este tare încălcată, aici banul joacă rolul. Dacă ai bani tu ești..., dar dacă omul acela nu are – dreptate tu nu poți scoate. Iată așa e...”

„Ar fi bine ca ei încă o dată să se uite la toate acestea, încălcările care se fac ele să fie pedepsite ca încălcări, crimele să fie pedepsite ca crime. Să se mai uite încă o dată pe cine pedepsesc și cum pedepsesc, că este foarte multă lume nevinovată, când mă uit la 201, 165, dar când am văzut că doamna a venit cu 145 și soțul este viu, recăsătorit cu alta. Și el a fost la judecată. El spune judecătorului: Dar eu sunt viu!”

„Trebuie să vadă într-adevăr dacă s-a comis ceva, de când stau aici am observat că mulți stau aici din considerentul că nu cunosc legile..., din necunoașterea legilor, a responsabilităților.”

„N-au interes să se uite la lucruri obiectiv... Își văd numai interesul lor și atât. Se complică lucrurile, se atribuie persoanei lucruri pe care ea nu le-a făcut...”

„Cu mine este deținuta X care are 145/1, i-au dat 6 ani, nimic nu este clar. S-a certat cu soacra și a zgâriat-o cu cuțitul. Pentru ce fata aceasta șade, 6 ani de zile, soacra vie, tot normal. Copil tânăr, 23 de ani. Pentru ce cazurile acestea, pentru ce termenul acesta, ca să vină să se distrugă aici. Dar soacra e vie. În loc să le dea reeducare, ceva că este mamă, dar ele stau. Nu mai înțelegi, ori e problema în Codul Penal, ori în judecători.”

„Eu am achitat serviciile avocatului, colaborez de mai mult timp cu avocatul meu. Chiar dacă avocatul meu este un profesionalist și își făcea lucrul bine, el nu a putut trece peste poliție, șeful secției pentru antidrog a cerut mită, el lua mită de la romii care mi-au vândut mie marfa. Eu mă droghez din anul 1991 și știu bine lumea aceasta, foarte multe lucruri se ascund este o rețea întregă aici.”

3.4.1 PERCEPȚIA FEMEILOR CONDAMNATE A ACTIVITĂȚII APĂRĂTORILOR

Analiza chestionarelor a relevat faptul că tuturor deținuților li s-a propus asistență juridică garantată de stat, iar 84,0% dintre ele au acceptat serviciile avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat.

Tabelul 9. Prezența avocatului din oficiu

Răspunsuri	Numărul de deținute	Procent
DA	252	84,0 %
NU	48	16,0 %
TOTAL	300	100,0 %

La întrebarea dacă avocatul din oficiu a reflectat obiectiv situația lor în instanța de judecată, din cele 252 de femei care au avut experiența conlucrării cu avocații din oficiu, 74 de femei condamnate consideră că avocatul din oficiu a reflectat obiectiv situația lor în instanța de judecată, iar 160 consideră că avocatul din oficiu nu a fost obiectiv (*Tabelul 10*).

Tabelul 10. Obiectivitatea avocatului din oficiu

Răspunsuri	Numărul de deținute	Procent
DA	74	29,4 %
NU	160	63,5 %
Nu știu/Nu răspund	18	7,1 %
TOTAL	252	100,00 %

Femeile condamnate, de asemenea, au apreciat calitatea serviciilor avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat. Astfel, 25,4% de femei se arată a fi mulțumite de serviciile avocaților din oficiu, pe când alte 40,4% declară calitatea joasă a serviciilor acestora (*Tabelul 11*).

Tabelul 11. Calitatea asistenței avocatului din oficiu

Răspunsuri	Numărul de deținute	Procent
Foarte bună	22	8,7 %
Bună	42	16,7 %
Nici bună/ Nici rea	58	23,0 %
Rea	52	20,6 %
Foarte rea	50	19,8 %
Nu știu/Nu răspund	28	11,1 %
TOTAL	252	100,00 %

Dorința exprimată de femeile condamnate în privința activității avocaților din oficiu este ca ei să depună suflet în activitatea care și-au ales-o și în cauzele în care se implică. Caracteristicile pe care le consideră importante la un avocat sunt capacitatea de a comunica eficient, cunoștințe din domeniul psihologiei, capacitatea de a reprezenta și ocroti interesele clienților în cea mai bună manieră posibilă. Potrivit unor femei condamnate, avocații din oficiu nu depun efort

suficient pentru a le apăra. În instanța de judecată ei nu au obiecții la cele discutate în ședința de judecată. Din interviurile realizate rezultă că neprofesionalismul avocaților din oficiu lipsa motivației financiare, gradul redus de dedicație profesională, absența perseverenței. Femeile condamnate au sesizat, de asemenea, cazuri, când avocații din oficiu nu cunoșteau procedura penală și legislația privind drepturile omului.

RELATĂRILE FEMEILOR CONdamnATE DESPRE ACTIVITATEA AVOCAȚILOR DIN OFICIU

„Am avut avocat, dar avocatul nu m-a ajutat cu nimic. Avocatul era oferit de stat.”

„Da, mi s-a propus. Eu am crezut că el va fi avocat, am impresia că aici ei toți lucrează împreună. Avocatul trebuie să fie psiholog bun ca să vadă dacă ai făcut infracțiunea aceea și să te apere, dacă nu ești vinovat să te ajute să ieși din pușcărie. Dar la noi ce se primește? Acela care nu face stă, dar care a făcut iese, așa se primește. Eu când am văzut muream de ciudă... Poate nu a omorât, dar îi dau 145, câte femei care nu au omorât dar stau... nu îi închid pe cei care fură... Credeți că puține femei din astea sunt?”

„Avocatul, chiar dacă e de stat, oricum ia 600 euro, standard. Procurorul a spus – „Așa-i viața”. „Noi știm că ele se duc singure, noi știm că e așa dar ce să facem...” „Cum ce să faceți? – să faceți dreptate...” Dacă ea amăgește, se vede că amăgește, eu pentru ce am scris atâtea la parlament? De ce nu-i controlați pe polițiști? Că ei toți sunt corupți acolo, cu mașini, cu mln. de dolari de date OIM, de la noi bani, de la toți bani, apoi cum așa? Pentru un an – o mie de dolari... Ca să nu stai la închisoare, de la mine au cerut 50 000 dolari... ca eu să nu stau la pușcărie. Judecă fără martori...” „Eu am avut avocat. I-am recunoscut că parțial sunt vinovată. Multe bârfe au fost. Avocatul tot ce a putut a făcut. La Chișinău când mi-au adus acuzația au spus: „Însuși faptul că ai trecut vama este o dovadă”.”

„Când avocații lucrează gratuit nu este bine... El nici nu s-a apropiat, eu am stat la spital când pe mine m-au închis. Judecata a fost fără mine. Fără mine mi-au pus termenul...”

„Eu am avut avocat de stat. Consider că avocatul nici nu era cunoscut cu cazul și nici nu s-a prezentat la toate ședințele.”

„Am avut avocat de stat, nu am avut bani să îl plătesc. Nu a fost corect făcut....când mama deja a găsit bani și s-a apropiat de avocat și a propus...avocatul deja a spus că nu-i mai trebuie deja nimic și că va face în așa fel ca să fiu închisă, că deja a fost plătită de altcineva (n.a. de mătușa).”

„Am avut avocat din oficiu, cred că nu și-a făcut meseria bine, nu m-a apărat în loc să spună că eu m-am apărat, a spus că l-am omorât. Cred că i-a fost indiferent.”

„Da, am avut avocat, dar ce folos. El nu m-a apărat deloc. Când venea la judecată sau tăcea sau în genere dormea, el mi-a spus din start că o să fiu condamnată pentru omor și el nu are ce să-mi facă.”

„Mi-au oferit un avocat din oficiu, el nefiind plătit nu mi-a apărat interesele pe tot parcursul ședinței. Mie nici măcar nu mi-au oferit cuvântul. Ei consideră că dacă eu am avut cu ei conflicte și sunt confirmate aceștea de către martori, eu l-am omorât, dar eu nu am putut să-l omor, eu dormeam când m-am întors de la serviciu.”

Unele dintre interviuate oferă aprecieri pozitive ale activității avocaților din oficiu, afirmând că și-au făcut munca corect.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE ACTIVITATEA AVOCAȚILOR DIN OFICIU

„Eu am avut avocat, și vreau să vă spun că a fost din oficiu – a fost un consilier, a fost o persoană, știți cum dacă la 2-3 noaptea te sculai și sunai, știai că persoana respectivă te susține, am știut că am o persoană care și-a dat toată silința ca eu să stau acasă cu copilul. Nu aș putea niciodată să îl învinuiesc că nu și-a făcut munca. Real știam, că pentru ceea ce am săvârșit, urma să merg la închisoare.”

„Nu pot zice nimic rău, și-a făcut datoria de avocat. Am comis, a trebuit să răspund. El a fost bun ca și avocat”.

Serviciile unui apărător ales nu sunt accesibile multor dintre deținute din cauza taxelor mari pe care nu le pot achita. Cu toate acestea, 48 dintre deținute au apelat la serviciile apărătorului ales. Astfel, 32 din cele 48 de deținute consideră că apărătorul ales a reflectat obiectiv situația lor în instanța de judecată.

Tabelul 12. Obiectivitatea apărătorului ales

Răspunsuri	Numărul de deținute	Procent
DA	32	66,7%
NU	11	22,9%
Nu știu/Nu răspund	5	10,4%
TOTAL	48	100,00%

În cadrul interviurilor unele deținute au indicat că au beneficiat de serviciile apărătorilor aleși cu experiență în domeniu și că asistența și/sau reprezentarea în fața instanțelor de judecată a fost la un nivel înalt. Intervievatele menționează că fiind plătiti aceștia și-au executat bine atribuțiile.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE ACTIVITATEA APĂRĂTORILOR ALEȘI

„Eu am achitat serviciile avocatului, acesta mi-a reprezentat interesele bine și-a făcut meseria bine, am plătit mulți bani dar oricum asta nu m-a salvat.”

„Am achitat serviciile avocatului, cred că avocatul meu și-a făcut munca bine, au fost evidențiate circumstanțele, dar oricum eu sunt aici.”

„A muncit mult, dar a fost remunerat pentru efortul depus.”

3.4.2. PERCEPȚIA FEMEILOR CONDAMNATE A ACTIVITĂȚII POLIȚIEI

Multe victime ale violenței în familie nu sesizează cazul de violență, decât dacă este un caz foarte grav și după o serie de acte de violență precedente. Aceasta înseamnă că toate sesizările la poliție despre cazurile de violență în familie trebuie luate în serios, fiind necesară și o intervenție promptă. Intervenția poliției trebuie să se bazeze pe două principii: *asigurarea siguranței victimei și atragerea la răspundere a agresorilor pentru acțiunile lor* [11].

Analiza cantitativă a datelor a scos în evidență faptul că 119 din cele 300 de femei chestionate au apreciat modul de tratament pe parcursul urmăririi penale de către colaboratorii de poliție ca fiind foarte bun și bun, pe când 101 dintre femei au calificat modul de tratament ca fiind foarte rău și rău (*Tabelul 13*).

11 Suport de curs, Intervenția eficientă a poliției la cazurile de violență în familie în Moldova <http://cdf.md/files/resources/5/interior.pdf>

Tabelul 13. Modul de tratament pe parcursul urmăririi penale de către colaboratorii poliției

Cum ați fost tratată pe parcursul urmăririi penale de către polițist?	Nr. pers.	Procent
1. Foarte bine	21	7,0%
2. Bine	98	32,7%
3. Nici bine/Nici rău	62	20,7%
4. Rău	39	13,0%
5. Foarte rău	62	20,7%
6. Nu știu/Nu răspund	18	6,0%
TOTAL	300	100,0%

În cadrul interviurilor femeile au relatat că în perioada urmăririi penale persoanele implicate în investigarea cazului au admis acte violente față de ele. Aspectele negative, care reiese din interviuri și se referă la tratamentul față de femei de către colaboratorii poliției, țin atât de cazurile când față de agresor nu se întreprinde nici o măsură, când el revine în familie și continuă comportamentul violent, cât și la cazuri când colaboratorul poliției este persoana care manifestă violență față de femeie în cadrul urmăririi penale.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE TRATAMENTUL DE CĂTRE COLABORATORII DE POLIȚIE

„Eu cu poliția am avut de furcă konkretno, când umblam pe la judecată. M-a bătut polițistul, anchetator nu mai știu, nu pricep într-înșii, domnul X, asta a fost în 2012, m-a lovit cu piciorul peste picior. Eram la procuratură la noi în raion. Acolo și pe fratele meu cu mapa în cap, dosarul lui și cu capul de garderobă. Fratele meu stătea în picioare apoi cu capul de garderobă. Apoi se întorcea la mine cu palma, cu piciorul. Piciorul acesta în genere era umflat, nu puteam merge pe el. Piciorul stâng. Am avut eu binișor cu dânșii.”

„În momentul când am fost reținuți, am fost bătuți de polițiști, și eu și soțul. Soțul mai tare a fost bătut, el nu putea să meargă vreo două săptămâni.”

„Polițistul mă bătea pentru ca eu să-mi recunosc vina, am fost bătută și cu picioarele, și cu bastonul.”

„Noi nu am vrut să spunem tot adevărul, că și cumnatul a fost în oșpeție și ei ne-au bătut foarte tare. Pe soțul meu cu capul de pereți l-au bătut dar pe mine cu picioarele, ca femeie. Ne-am adresat, am scos vânățile dar au dispărut din dosar, la prima judecată nu mai erau.”

„Eu cred că polițiștii trebuie să aibă o anumită cantitate de dosare descoperite și ei scriu și acuză persoane nevinovate fără a face investigații.”

„Polițiștii s-au comportat cu mine foarte și foarte rău, m-au bătut și mă impuneau să iau asupra mea vina, să recunosc că eu vând droguri, eu m-am plâns instanțelor că ei m-au agresat dar nimeni nu a luat acest fapt în considerație.”

Reieșind din analiza datelor cantitative, dar și din relatările verbale ale femeilor condamnate, unii colaboratori de poliție au manifestat respect față de ele pe parcursul procesului penal, dând dovadă de profesionalism, integritate și onestitate.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE TRATAMENTUL DE CĂTRE COLABORATORII DE POLIȚIE

„Polițiștii s-au comportat bine, ei mă cunoșteau pe mine, ei cunoșteau cazul doar eu m-am adresat la polițiști, trăind într-un sat ne cunoșteam bine chiar și mă respectau polițiștii.”

„Polițistul de la Râșcani s-a comportat normal. Dar cel din satul nostru nu s-a comportat normal – striga la mine.

„Poliția s-a comportat bine, fix așa și procurorul.”

„Nu au avut motive ca să fie violenți, a fost totul normal, după părerea mea.”

3.4.3. PERCEPȚIA FEMEILOR CONDAMNATE A ACTIVITĂȚII PROCURORILOR

În urma analizei chestionarelor completate de către femeile condamnate, s-a constatat faptul că din cele 300 de femei chestionate, 80 au fost satisfăcute de modul în care au fost tratate pe parcursul ur-

măririi penale de către procurori, iar 128 de femei și-au exprimat insatisfacția de modul de tratament (Tabelul 14).

Tabelul 14. Modul de tratament pe parcursul urmăririi penale de către procurori

Cum ați fost tratată pe parcursul procesului penal de către procuror?	Nr. pers.	Procent
1. Foarte bine	13	4,3%
2. Bine	67	22,3%
3. Nici bine/Nici rău	85	28,3%
4. Rău	62	20,7%
5. Foarte rău	66	22,0%
6. Nu știu/Nu răspund	7	2,3%
TOTAL	300	100,0%

În interviurile realizate femeile condamnate fac referințe la acte de corupție și inechitate față de persoana învinuită de săvârșirea unei infracțiuni.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE TRATAMENTUL DE CĂTRE PROCURORI

„Procurorul a spus - 2 mii de euro și va fi. Dar eu nu am plătit nici un ban pentru că nu aveam așa bani.”

„Procurorul ... mă amenința. El spunea că dacă nu iau toată cauza penală asupra mea, apoi va fi 23 de ani, dar mi-au dat 13, jumătate Hâncești. Curtea de Apel a scos 2 ani și au modificat articolul mai întâi a fost 141/1 litera j ceea ce semnifică cu cruzime.”

„Mai în scurt, de tot am stat 12 ani, am muncit, și după acești 12 ani, când m-am întors în Moldova, m-au închis în KPZ, l-au pus pe feciorul meu ca să sune la celălalt fecior în Spania, avocatul și procurorul împreună, ca să ceară din Spania 5000 euro pentru ca să stau în arest la domiciliu. A doua zi a primit feciorul meu 5000 euro trimiși de un nepot din Spania. S-a dus cu banii la Procuratură, la judecător și procuror și le-a dat banii, pe urmă m-au adus pe mine, m-au chemat în ședință, eu nu știam nimic. În ședința de judecată, la mine mama era bolnavă, grav bolnavă, copilul a scos și certificatul că mama stă la pat și pentru că mai am un copil minor mi-au dat arest la domiciliu... Am aflat după ce am ieșit de acești 5000 euro.”

„Pe parcursul procesului penal judecătorul și procurorul nici nu au vrut să comunice cu mine, nu mi-au permis să îmi spun părerea mea asupra faptului întâmplat. S-au comportat rău cu mine ca în final să pună după gratii o persoană nevinovată.”

Pe lângă aprecieri negative ale activității procurorilor, femeile condamnate intervievate s-au referit și la aspectele pozitive vizând modul în care au fost tratate de procurori (24,6% dintre femeile chestionate au apreciat cu foarte bine și bine modul în care au fost tratate de procurori (Tabelul 14)). Femeile intervieva-

te au menționat faptul că în cadrul procesului penal procurorii au manifestat sentiment de milă, iar comunicarea a fost bună datorită faptului că interviuata s-a prezentat la timp la ședințele de judecată.

RELATĂRILE FEMEILOR CONdamnATE DESPRE TRATAMENTUL DE CĂTRE PROCURORI

„Cu procurorul bine, îi era milă de mine, ea nu a putut să mă condamne după care în a doua ședință a fost schimbat procurorul.”

„Procurorul nu a fost împotriva la termenul care l-a dat judecătorul de 4 ani, pentru că ei au văzut până la judecată când am venit la ei, procurorul l-a văzut pe el, în ce stare era (iarăși în stare de ebrietate) și eu i-am spus procurorului „Vedeți în ce stare este el?” Eu am spus că așa e zi de zi beție. Nici de lăsat nu dorește să mă lese și își bate joc de mine și poliția nu poate să facă nimic. Unde trebuia să mă duc? Să stau pe drumuri?”

„Procurorul nu a avut nimic împotriva sau ceva să spună, de fiecare dată când spunea la ora asta sau la data asta să mă prezint la procuratură, întotdeauna eram la fix, chiar și mai înainte veneam să nu fiu în căutare, să nu am probleme. Comunicarea era normală cu toți.”

„Eu am avut procuror și judecător bun, dar avocatul a ieșit în coridor și cerea bani de la mine, și îmi zicea că mă așteaptă un termen de la 5 la 15 ani, ea nu mă apăra ca să îmi spună ce trebuie să spun, cum trebuie să spun.”

„Totul a fost conform legii, nu au fost cazuri ca să înjosească, nimic. Chiar procurorul, el așa frumos vorbea cu mine și așa explica mie și avocatului că câte odată nu înțelegeam cine dintre ei e avocatul. S-au purtat foarte bine.”

3.4.4. PERCEPȚIA FEMEILOR CONDAMNATE A ACTIVITĂȚII JUDECĂTORILOR

Fiind întrebată despre cum apreciază tratamentul față de ele de către judecători, 113 femei din cele 300 chestionate s-au arătat satisfăcute, pe când 92 de femei condamnate și-au exprimat insatisfacția. (Tabelul 15).

Tabelul 15. Modul de tratament pe parcursul procesului penal de către judecători

Cum ați fost tratată pe parcursul procesului penal de către judecător?	Nr. pers.	Procent
1. Foarte bine	12	4,0%
2. Bine	101	33,7%
3. Nici bine/Nici rău	89	29,7%
4. Rău	51	17,0%
5. Foarte rău	41	13,7%
6. Nu știu/Nu răspund	6	2,0%
TOTAL	300	100,0%

În interviuri deținutele s-au referit la faptul că judecătorul trebuie să țină cont de factorul „timp”. Potrivit femeilor condamnate, calificarea incorectă a infracțiunilor este, în mare parte, cauzată de timp limitat și luarea în grabă a unor hotărâri judecătorești care le lipsesc pe femei de tot de ce s-ar putea bucura aflându-se la libertate - le fură viața. În cazul femeilor care sunt condamnate pentru violență domes-

tică sau omor, întrebările formulate de către deținute au fost: *De ce nu se ia în calcul legitima apărare? De ce judecătorul nu a luat în calcul violența manifestată față de femeie de-a lungul anilor de către victimă? Cum de procurorul, judecătorul, anchetatorul nu a observat că aceste femei sunt mutilate, deformate în urma violenței manifestate asupra ei de către victimă?*

REFLECȚIILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE ACTIVITATEA JUDECĂTORILOR

„Tot trebuie de schimbat, la judecători trebuie de schimbat mentalitatea. Trebuie de prins pe acei care într-adevăr sunt infracțori. Pe multe numai le strică aici, în loc să le facă judecată ca lumea. Dar pe cine tu judeci, dacă nici nu asculți? Dacă ar mai fi până la 5 ani, dar așa – de la 10 ani în sus. Te duci la pușcărie pe 10 ani, dar sunt – la altul 15 ani, la altul 17, la altul 26 ani, dar la altul 36 ani. Iată așa la femei.”

„Cred că, totuși, că mari termene li se dau femeilor. Desigur sunt din astea care au comis asemenea crime pentru care, sunt de acord să primească asemenea termene. Acestea ar merita asemenea termene – omorârea copiilor și multe alte crime, dar nu 25 ani, ci 10, ca ea să ispășească, dar și să se reabiliteze... Ori ca în Europa, când li se dau amenzi și lucrează psihologii cu ele, și lucrează la muncă neremunerată. Astfel poți să fii alături de familie, de copil, poți lucra și asta este deja o motivație. Pentru mine să trăiesc în Moldova este foarte greu să întrețin familia. Și aceasta este pentru mine deja ca o închisoare... Se poate de spus că foarte sever pe femei le judecă. Fumătate de femei stau pentru că au fost rugate să traducă în limba engleză, și iată, 5 ani.”

„Se dau foarte mulți ani, nu se uită ești vinovată sau nu ești vinovată, au prins omul, au văzut că un pic de ață se poate de agățat: „De ce să nu-i trântim 10-12 ani”. Au găsit omul, înseamnă că și articol îi găsește.”

„Judecătoarea mi-a dat 12 ani și atât. Dar judecătoarea nu a luat în considerație că eram însărcinată de 2 săptămâni, am dus certificat și ea a spus că e proaspăt acum și mi-a aruncat foaia. Dar nu s-a luat în considerație că aveam 2 copii minori, unul de 4 ani și unul de 2 ani. Nu s-a uitat ea la aceasta.”

„Judecătorul nu ia în considerație motivele. În afara țării se iau în considerație motivele, la noi nu. Te judecă după un articol și tot. Dar despre cum, ce s-a întâmplat – nimic.”

„Ei dormeau... Sincer vă spun – ei ședeau și dormeau... Toată mahala a venit la mine la judecată ca să spună: „Măi oameni buni, femeia asta nu-i vinovată, oameni buni”... nici nu aveai cu cine vorbi... ședeau 3, și acuma văd – un bărbat și două femei... dormeau.”

Unele dintre femeile interviewate s-au declarat mulțumite de amabilitatea și atitudinea judecătorilor față de ele în ședințele de judecată. Femeile condamnate au făcut trimitere la posibilitatea de a vorbi, de a fi înțelese, interes față de cazul lor.

REFLECȚIILE FEMEILOR CONDMANATE DESPRE ACTIVITATEA JUDECĂTORILOR

„Judecătorul s-a comportat normal, adică nu mi s-a ordonat, când vroiam să vorbesc, să închid gura. Eu întotdeauna m-am dus la orice ședință, procurorul spunea că va face tot posibilul ca pe mine să mă pună la pușcărie.”

„Sunt mulțumită de munca doamnei judecător, fiindcă ea a înțeles că eu nu sunt vinovată cu nimic. Dar, totuși, a ieșit pe a lor, că eu eram în stare de ebrietate menționând că eu am servit. Pe mine seara la ora 12 noaptea m-au închis și dimineața la spital mi-au luat proba la sânge, expertiza a constatat că în sânge nu era alcool, dar în dosar e scris că eu eram în stare de ebrietate.”

„În prima instanță am avut o judecătoare despre care știți cum se spune – A fi om e lucru mare și nu-l poate fiecare, a fost om... a fost în primul rând femeie, mamă. S-a văzut că în ceea ce ține legea, s-a uitat mai adânc, ca om... la fel, avocatul.”

„Judecătorul la prima instanță la fel bine, eu în întregime am povestit tot adevărul. Mă gândeam că vor lua cu totul altceva în considerație, dar nu ceea ce am spus eu, dar a fost bine.”

Reflecțiile femeilor condamnate despre percepția lor privind activitatea apărătorilor, colaboratorilor poliției, procurorilor și judecătorilor nu fac altceva decât să confirme faptul că unii reprezentanți ai profesiilor enumerate mai sus se ghidează în activitatea sa de valori precum sunt integritatea și profesionalismul. Cu toate acestea, reieșind din informația anali-

zată, ponderea avocaților care acordă asistența juridică garantată de stat, care nu-și exercită atribuțiile în modul corespunzător constituite 40,4% (Tabelul 11), a colaboratorilor de poliție – 33,7% (Tabelul 13), a procurorilor – 42,7% (Tabelul 14) și a judecătorilor – 30,7% (Tabelul 15).

IV. PREZENT. PENITENCIARUL DE LA RUSCA CA PARTE A VIETII FEMEII CONDAMNATE

4.1 VIAȚA ÎN PENITENCIAR

Condițiile din Penitenciarul de la Rusca sunt apreciate de către deținute, în comparație cu ceea ce a fost cu 5-10 ani în urmă sau cu ceea ce au văzut (trăit) femeile în izolațiile de urmărire penală, ca fiind bune. Același lucru l-a constatat și Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) în cadrul vizitei în Re-

publica Moldova din 14-25 septembrie 2015. Potrivit raportului, celulele erau reparate, luminoase, aerisite și curate. În general, era suficient spațiu pentru femeile deținute (2-6 deținute în celulă). Cu toate acestea, unele celule erau suprapopulate (celule cu patru și șase deținute într-un spațiu de 9 și 14 m²) [12].

12 Raport pentru Guvernul Republicii Moldova privind vizitele în Republica Moldova efectuate de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante în perioada 14-25 septembrie 2015

APRECIEREA DE CĂTRE FEMEILE CONDAMNATE A CONDIȚIILOR DE DETENȚIE

„Condițiile sunt în ultimul timp mai bune, deja nu stăm în baracuri a câte 80 de persoane, veceul nu mai este afară, pot să spun că e mai bine acum, dar e clar că e mai bine acasă.”

„Acum, la moment, condițiile din penitenciar sunt bune și acceptabile, apă este, lumină este, reparație, cât de cât este făcută, s-a făcut traseu aici, cât de cât șeful își dă străduința...magazin se face, condamnatele tot nu sunt împăcate, le lămurește și ele tot nu sunt de acord. Și mâncare avem, nu-i așa de rea mâncarea. La alte penitenciare cu mult este mai rău. De 5 ani sunt aici.”

„Înțelegeți aici este închisoare și cât de bine nu ar fi, ce condiții nu ni s-ar crea tot penitenciar rămâne.”

„Când am venit aici am văzut că nu e atât de strașnic și de șocant cum a fost la Chișinău. Am nimerit cu femei care nu au nimic cu omorul, care sunt limpejoare, măcar că au trecut și ele prin situații de stres. De când am venit suntem într-o odaie și ne susținem una pe alta. La serviciu este bine.”

„Sunt condiții, dacă ceva trebuie de adus, s-a stricat ceva, ori mașinca, ori frigiderul, atunci spunem. Avem plită de gaz. Repede apelăm la șef, la administrație și cum pot, cu ce este, ne ajută. Adică eu pentru mine așa spun. Întotdeauna când am avut o problemă s-a rezolvat.”

Una dintre nemulțumirile exprimate de femeile condamnate este condiționată de faptul că acestea sunt aranjate în celule fără a fi aplicate criterii clare de repartizare. Probleme apar și atunci când unele dintre deținute angajate în câmpul muncii, când se pregătesc dimineața pentru a merge la serviciu, sunt nevoite să suporte insultele celor care nu sunt angajate, fiind învinuite că le deranjează prin pregătirile matinale.

APRECIEREA DE CĂTRE FEMEILE CONdamnATE A CONDIȚIILOR DE DETENȚIE

„Nu poate să stea articolul meu economic cu 145, cu 201 violența în familie asta pentru că lumea e diferită, lumea e agresivă. Eu am stat cu ucigașii aceștia, nu puteai nici să vorbești. Articolul nostru tare se deosebește, eu pot să văd persoana și să zic că ea e cu articolul nostru, 191 – educare, inteligență.”

„Nu se poate de ținut pe toate împreună. Și aici în cameră e mult până ce te dai cu omul. Că dacă toate sunt cu un articol ele au despre ce vorbi, dar acele care au stat 4-5 ori mie nu-mi este interesant, mie mi-e greu să văd așa oameni, care vine a 5-a, a 6-a oară pe omor. Aici e un pic scăpat lucrul psihologului, e puțin lucrat la asta.”

„Aici e necesar un pic lucrul psihologului, să le aranjeze așa după cum se găsesc ele una pe alta și se împacă.”

„Eu dimineața mă trezesc pentru a merge la lucru, dar ele sunt nemulțumite că le deranjez în timp ce mă pregătesc. Ele nu lucrează.”

Unele intervievate s-au referit la suprapopularea penitenciarului, care duce la tensionarea relațiilor și mai multă violență între deținute, spațiu redus în celulă, o lipsă constantă de intimitate, servicii medicale aglomerate, locuri de muncă limitate.

APRECIEREA DE CĂTRE FEMEILE CONdamnATE A CONDIȚIILOR DE DETENȚIE

„Se mai revoltă că vor să fie mai puțini în cameră, se sufocă, este cald, că sunt mulți oameni.”

„Asta, când multe femei trăiesc într-o cameră permanent sunt conflicte cotidiene. Tot așa cum se trăiește la un cămin, când eu știu că eu pot să ies și să mă duc undeva, prin oraș, dar aici nu, și de asta se adună, se adună... se îngrămădește și într-o zi se răzbună. Sunt și așa femei.”

„E foarte puțin ceea ce vedem noi aici. Avem nevoie de lucru, de spațiu, se dau termeni foarte mari la femei.”

„Relațiile din celulă la mine îs bune, ne înțelegem, poate și ne certăm că e strâmt, dar ne străduim să ne înțelegem una pe alta, nu suntem acasă și nu ne rămâne decât să cedăm, să răbdăm, să înțelegem. Nu aș spune că aici sunt femeile cele mai rele, depinde de fiecare om cum primește, ce dă.”

„În 2012 când am venit aici erau 248 de femei, era mai altfel, nu era așa agresivitate între condamnate, că sunt diferite caractere. Dar acum suntem parcă într-o bancă, într-un borcan de sticlă, ne-au adunat și gata.”

Unele dintre femeile intervievate menționează că în penitenciar nu este posibilă alimentație echilibrată sau alimentație dietetică, în cazul celor care au probleme de sănătate. Una dintre modalități pentru soluționarea problemei, identificate de femeile

intervievate, este procurarea alimentelor în penitenciar sau primirea coletelor de la rude. Nemulțumirea câtorva femei a fost exprimată în privința interdicției de a primi unele produse aduse de cei apropiați.

APRECIEREA DE CĂTRE FEMEILE CONDAMNATE A CONDIȚIILOR DE DETENȚIE

„În primul rând, mâncarea-i foarte proastă, omul flămând este și rău. Nici Departamentul nu ne dă, nici nouă nu ne permite de acasă... în afară de roșii, castraveți, care, într-adevăr, sunt în sere și aici, și putem cumpăra de pe loc de aici. Mie copiii au venit, mi-au adus niște ciocolade, eu nu știu, oare o ciocolată nu se permite? Ciocolate că-i cald, că o să ne otrăvim... dar dacă ciocolatele nu sunt expirate, înseamnă că sunt bune, dar ei că o să ne otrăvim...”

„Ne-au interzis de a primi produse alterabile. Dar vrem și noi ceva dintre cele aduse de rudele noastre.”

Un alt aspect la care s-au referit femeile condamnate ține de rutina zilnică în penitenciar și de crearea unor condiții care fac imposibilă uitarea faptului că ești condamnată.

APRECIEREA DE CĂTRE FEMEILE CONDAMNATE A CONDIȚIILOR DE DETENȚIE

„Că ești izolată și ruptă de familia ta. Nu îmi sunt încălcate drepturile, dar totuși e închisoare.”

„Că îți amintesc tot timpul de lucrul acesta: apelurile, selectorul: „Condamnata cutare”, nu uiți nici pe o minută, măcar că vrei să uiți, dar nu ai posibilitate. Dar aceasta este legislația, noi nu avem ce face. Noi am încălcat, noi am ajuns aici, noi nu am fost buni. Absența libertății. Noi am pierdut-o.”

„Alinierea de 3 ori pe zi, cred că e greu psihologic, numărătoarea de 3 ori pe zi, ecusonul agățat permanent, unde nu te-ai întoarce... pentru mine e ceva strașnic dacă l-am uitat... pot să fiu raportată pentru asta, asta-i ca o frică, te temi că poate să mă împiedice să plec acasă la copil.”

„Poți să stai pe pat, dar să nu dormi, dacă dormi – raport... Asta e o frică, dar când te deprinzi. Ni-meni nu doarme la amiază... Asta e greu, eu simt o supraoboseală...”

„Neînțelegerea... Nici femeile nu știu cum trebuie corect să se comporte aici, nici administrația.”

„Că ai statutul cel mai jos din societate, în primul rând de aici se pornește, psihologic ești dată la cel mai jos nivel. Statutul de deținut este cel mai greu, în primul rând să accepți și să trăiești cu asta. Locul nu schimbă omul, adică poți să fii om și în închisoare. Cel mai greu când ți se spune condamnată, dar te adaptezi, nu este om care să nu se adapteze cu toate.”

Din interviurile realizate desprindem că, ajungând în detenție, femeile pot manifesta diferite tipuri de comportament de adaptare la regimul de detenție:

- **Comportament agresiv** – nivel înalt al agresivității manifestat împotriva altor deținuți, colaboratorilor sau propriei persoane. Este cazul violatorilor de regim. Unele dintre deținute recurg la automutilare.

ȚIPURI DE COMPORTAMENT ALE FEMEILOR ÎN DETENȚIE

„Aici nu este strașnică pușcăria, ci oamenii care ajung aici. Eu dacă trebuie mă cert și cu cele din pușcărie și cu cei din conducere. Eu nu mă liniștesc până nu spun ce am de spus, și nu ascund asta.”

„... dar alte condamnate nu își dau străduința, ea nu vrea să realizeze acele munci în folosul comunității de 2 ore, pe care noi suntem datori să le facem că e scris în statut. 2 ore pentru amenajarea zonei, că noi suntem femei, asta e pentru noi, nu pentru administrație se face. Facem curat, dar multe nu își dau străduința.”

„Eu deja sunt așa de sătulă timp de 4 ani, că îmi vine să stau și numai raport și raport și să mă duc în zloștnic și să stau și acolo și să nu-i aud și să nu-i văd. Eu deja sunt sătulă de dâșii.”

„Dacă ești conflictual, administrația scrie rapoarte și ai de suferit din cauza asta. Eu mă comport bine și am avut șansa să mă întorc la libertate mai repede și mai ușor.”

„Aici ca și peste tot oamenii sunt diferiți, dar pot să vă spun că femeile de aici sunt agresive, sunt femei mai importante sau care se consideră mai importante mai ales cele care nu pentru prima dată nimeresc pe ușile aceștea. Aici este închisoare se întâmplă de toate dar eu personal mă stăruiesc să nu mă implic.”

„Sunt persoane care provoacă conflicte intenționat.”

„Sunt cazuri când femeile singure provoacă conflict și sunt pedepsite de administrație prin scrierea rapoartelor pe numele lor, cred că acest comportament a meritat să fie pedepsit în caz contrar ar fi haos.”

„În general mă împac bine, dar sunt cazuri cu care eu nu sunt de acord, de exemplu aici sunt femei care bat alte deținute mai în vârstă sau fură eu nu pot accepta așa ceva.”

„Aici foarte multă agresivitate. În fiecare zi violență verbală aici, mi-i greață să ies afară. Eu nu știu. Femeile astea... Eu mă iau cu lucrul și nu mă interesează nimic... Lucrez la croitorie. Nu vreau să văd pe nimeni și vreau să știu de nimeni. Pot să te mai împingă, asta este – v poredke veșei... Așa-i zona.”

• **Comportament defensiv** – interiorizarea, retragerea deținutelor, cazul femeilor care în detenție „l-au acceptat pe Domnul în inimile lor” și se retrag în sala de rugăciuni sau biserică, dar și a celor care lucrează la producere și nu au timp de a comunica cu alte

deținute. Femeia care este blocată în starea defensivă alege să nu își exprime în mod autentic emoțiile și gândurile, îi este teamă și rămâne blocată în starea dată.

TIPURI DE COMPORTAMENT ALE FEMEILOR ÎN DETENȚIE

„Eu mă străduiesc să îmi caut de viața mea și să nu mă implic în conflict și discuții agresive cu nimeni. Eu lucrez la pământ, mult timp sunt la lucru ca să treacă timpul mai repede și mă stăruiesc să nu mă implic, să nu văd și aud pe nimeni din jur, îmi caut de viața mea. Mai ales că aici primesc leafă și pot să îmi ajut familia măcar cumva. Cu administrația mă împac bine, nu am conflicte cu nimeni din jur.”

„În așa ceva eu nu am probleme, eu nu mă amestec... tot timpul tac, nu mă bag, am avut un caz care, m-a fript cu o cană de cafea, mi-a zis să nu o vorbesc în zonă, dar eu nu sunt de aceea să vorbesc cu cineva ori să mă bag în vorbă, eu sunt foarte tăcută la ale mele...”

• **Comportament de consimțire** – conformare pasivă a condamnatului la normele din penitenciar.

ȚIPURI DE COMPORTAMENT ALE FEMEILOR ÎN DETENȚIE

„Eu am venit liniștită să îmi duc pedeapsa, să fiu iertată, poate voi nimeri sub vreo amnistie, dacă nu înseamnă că așa vrea domnul.”

- **Comportament de integrare** – relaționează activ cu mediul de detenție (inițiativă, liderism, etc.) – deținutele șefi de planton, de serviciu la etaj, secție, sectorul de trai, deținutele responsabile de anumite sectoare sau activități: bibliotecă, sala de calculatoare, sală de rugăciuni. Prin procesul de integrare este realizată interacțiunea dintre individ și grup, mediu social prin care se asigură un echilibru funcțional al părților.

ȚIPURI DE COMPORTAMENT ALE FEMEILOR ÎN DETENȚIE

„Eu particip la toate activitățile de aici, desenez gazete de perete și mă implic la toate activitățile interioare din care cauză mă împac bine cu toți membrii personalului, administrația și toți colaboratorii penitenciarului. Mă împac bine cu personalul, nu sunt agresată de nimeni.”

„Mă implic în toate manifestațiile culturale posibile, fac gazete de perete, scriu poezii, particip la spectacole.”

În cadrul interviurilor realizate unele dintre deținute descriu relațiile apropiate pe care le au cu alte femei din penitenciar, relații de prietenie, relații în care femeile adoptă un comportament grijuliu față de deținutele mai tinere.

APRECIEREA DE CĂTRE FEMEILE DEȚINUTE A RELAȚIILOR CU ALTE DEȚINUTE

„Suntem 4, noi mâncăm toate împreună, așa pentru că suntem toate pe un articol, suntem toate mame, ceva ne leagă. Cea mai tânără care are 33 de ani eu am impresie că e copilul meu. Eu pot să o cert că: „Tu ai ieșit și nu ai mâncat”. Relațiile sunt foarte bune dar depinde de cine ai nimerit.”

„Prietenesc cu o femeie de 5 ani și îi spun sora mea. Așa pentru că suntem pe un articol.”

„Eu stau în odaie cu 2 fete, ele nu au văzut acasă acea educație de la părinți și noi în cameră discutăm, hai să facem așa, cum să te îngrijești. Ele nu știau ce este manichiură, ce este o cremă. Când îmi spun mulțumesc, mie îmi place.”

„Discut de exemplu cu deținutele mai tinere să nu se implice în conflict. Le explic anumite lucruri, deseori deținutele proaspăt aduse se implică în conflicte până se deprind cu regulile de aici.”

În cadrul interviurilor femeile au făcut referire la drepturile și obligațiile condamnatului, considerând că unele dintre drepturi le sunt respectate, altele mai puțin. Am selectat o parte dintre acele relatări ale femeilor condamnate ce țin de drepturile încălcate în penitenciar. Unele femei fac trimitere la încălcarea

dreptului la asistență medicală calitativă, la primirea pachetelor cu provizii, la procurarea de la magazinul penitenciarului a produselor alimentare de care au nevoie pentru a suplimenta rația alimentară gratuită, la dreptul la vot, etc.

RELATĂRILE FEMEILOR CONdamnATE PRIVIND DREPTURILE LOR

„Multe dintre drepturi mi se încalcă. În primul rând, alimentația. Dacă nu pot să mă alimentez corect... Statul ne hrănește cu ceea ce trebuie, dar este un magazin aici care se deschide odată în trei luni, dar acolo numai cafea și țigări. Din cauză că el lucrează cu femei care fumează și beau cafea, dar prioritar pentru mine este alimentația, de ex.: în perioada de vară nu se permite la rude să ne aducă salam, lactate, din cauză că se alterează. Dar eu vreau să mănânc. Eu în statut sunt scutită de libertate, dar nu și să mă alimentez corect. Trebuie să mă uit în gura celor care fumează și beau cafea.”

„Chiar și dreptul de a alege cu cine să stăm în încăperi, suntem puși în încăperi cu persoane bolnave de HIV SIDA, după o ceartă poate să-mi ia lama de ras, și să se taie și să mi-o pună la loc... Eu pe urmă îmi fac procedura și mă infectez de HIV SIDA. Dar e pe toată viața... Eu cred că toate lucrurile astea trebuie luate în calcul. Dar aici cu nimic, pe nimeni din administrație nu interesează, absolut cu nimic. Și m-am convins că așa se lucrează.”

„Magazinul – odată în 3 luni, bomboane, biscuiți, cafea și țigări, omul vrea și aceeași brânză, lapte, același cârnăcior, aceiași crenvurști. Eu de asta nu trebuie să fiu scutită.”

„Aici cu religia, nu prea se dădea voie, de fiecare dată întâlneam piedici, că nu se poate, nu se poate... (confesiunile religioase), pe urmă cu votarea – ce drept ai tu să-mi spui cu cine să votez... tot e un fel de presiune.”

„Drepturile încălcate – dreptul la vot, dreptul să trăiesc într-o celulă sănătoasă, sănătatea trebuie să fie luată în considerație.”

„În primul rând – sâmbătă și duminică ne scoate la lucru. De sărbători, chiar și de 8 martie tot așa. Sunt sărbători care într-adevăr eu chiar am rămas șocată când am auzit că de anul nou am auzit că femeile vor lucra. Au fost mai multe sărbători.”

„Se fac foarte multe încălcări... Chiar și în privința că te duci la șeful de regim câte odată – m-au dat într-o cameră unde pe mine nu mă aranjează persoanele din cameră. Vă rog foarte mult, mutați-mă în altă cameră, nu mă aranjează. Mi se spune – Ce, nu știi unde ești? – în pușcărie, stai acolo.”

4.2 RELAȚIILE DINTRE DEȚINUTE ȘI ANGAJAȚI/ADMINISTRAȚIE

Cercetarea realizată în Penitenciarul de la Rusca a arătat că 33,7% din femeile condamnate apreciază foarte bune și bune relațiile lor cu angajații penitenciarului, 50% - foarte rele și rele și 16,3% - neutre (Tabelul 16).

Tabelul 16. Relația cu angajații penitenciarului

Aprecierea	Numărul de deținute	Procent
Foarte bune	41	13,7%
Bune	60	20,0%
Nici bune, nici rele	49	16,3%
Rele	60	20,0%
Foarte rele	90	30,0%
TOTAL	300	100,0%

În cadrul interviurilor deținutele fac referință atât la aspectele pozitive, cât și la cele negative vizând relațiile lor cu colaboratorii penitenciarului. S-a constatat că interviuatele care au un loc de muncă în penitenciar apreciază pozitiv relațiile lor cu angajații,

indicând absența conflictelor cu aceștia. Relațiile sunt descrise pozitiv și de către mamele aflate în detenție și care au în grija lor pe teritoriul penitenciarului copii până la vârsta de 3 ani, care au menționat că sunt susținute la necesitate.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE RELAȚIILE CU ANGAJAȚII PENITENCIARULUI

„Fiind lucrător medical găsesc limbă comună cu toți lucrătorii și deținutele de aici, când am ocazia și posibilitate chiar ajut femeile de aici.”

„Am avut ocazia de a forma relații bune cu personalul, de câte ori mă adresez cu ceva mă ajută, îmi explică. Față de mine nimeni nu a manifestat agresiune, cu toate că știu că sunt persoane provocatoare aici.”

„Administrația întotdeauna vine în întâmpinare. Când eu am avut o problemă, careva întrebări, întotdeauna am fost ajutată.”

Aprecierea relațiilor cu angajații se face per ansamblu, dar fiecare dintre femeile condamnate pornește în explicațiile pe care le are de la ceva propriu doar ei în relația respectivă.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE RELAȚIILE CU ANGAJAȚII PENITENCIARULUI

„Cu sora medicală mă impac rău, nu mă crede că mă simt rău, de exemplu îi spun că am tensiune și ea îmi spune să vin în orele ei primire. Personalul scrie des rapoarte dacă nu mă comport bine, consideră că sunt narcomană și rusoaică fapt ce modifică condițiile mele aici.”

RELATĂRILE FEMEILOR CONDMNATE DESPRE RELAȚIILE CU ANGAJAȚII PENITENCIARULUI

„Aici sunt discriminată de către administrație pentru că sunt vorbitoare de limbă rusă de exemplu dacă moldovencilor li se permite să se afle și să se deplaseze fără număr, ecuson mie nu mi se permite, de către medici fiind narcomană tot mă simt discriminată.”

„Eu timp de 5 ani nu sunt așa cum am fost, medicamente nu se dau, medicul vorbește urât, se comportă urât, vrei să dai analize – dar ce în toată ziua îmi veniți să dați analize? Timp de 5 ani de zile eu nu am dat odată analizele aici... Vă spun cîstit... Am apelat că mă durea o mână și un picior, că ne scotea la săpat, era greu, Când sapi piciorul te doare și mai tare.. Eu dacă mă îmbolnăvesc, de aici nu ne dă nimic... eu iau pastile care îmi aduc mie de acasă... Când trebuie să mergem să trecem aparatele la organe – că nu toate se fac, ni se spune – Nu avem bani să plătim mașina.”

„Îmi pare că nu sunt așa de rele doamnele de serviciu, cât ele sunt obligate să fie așa... Că înainte mîncarea era mai rea, păi înainte, dar noi nu vrem să fie ca în trecut.”

„Să nu fie discriminare – cuiva i se poate, dar cuiva nu i se poate... Dar nu așa, cuiva i se poate mîncare, dar cuiva nu i se poate, cineva are mulțumiri pentru că a lucrat, cineva nu are mulțumiri... Cine are privilegii aici? Sunt deținute, eu nu știu de ce administrația manifestă preferințe în raport cu unele, că noi suntem la fel.”

„Eu am fost ... violator de regim... uitați-vă la mine... eu și violator de regim... vă rog foarte frumos să mă înțelegeți corect (plînge) ... eu și violator de regim. La noi înainte era aici un șef al penitenciarului, dl Deviza, nu știu cu ce i-am trecut eu dumnealui drumul... ce i-am făcut eu dumnealui că permanent era nervos pe mine, striga la mine, le punea pe doamnele de serviciu să scrie rapoarte pe mine, pe condamnate le punea în celulă să mă provoace – ori un strigăt, ori bătaie, ca eu să fac ceva și să scrie raport... Așa am trăit eu, numai eu știu... Uitați-vă la mine, vă rog, dacă aveți o cameră să filmați, e imposibil oameni buni... (plînge). Uitați-vă (la mâini).”

Dificultățile de comunicare sunt multiple. Ele rezultă din atitudinea angajaților apreciată de unele deținute ca fiind incorectă și care se rezumă la neacordarea ajutorului medical în caz de necesitate, executarea

lucrărilor în care deținutele sunt impuse să muncească chiar dacă se simt rău, rapoartele scrise pe nedrept, concedierea de la serviciu fără indicarea motivelor și atitudinea diferențiată față de femei.

4.3 IMPACTUL DETENȚIEI ASUPRA CALITĂȚII VIEȚII FEMEII

Inițiind acest studiu, ne întrebăm care sunt consecințele detenției asupra femeii. Am presupus că emoționalul femeii și al copiilor este afectat, relațiile cu familia sunt deteriorate, există pericol de discriminare la revenirea în comunitate. În același timp, am anticipat faptul că economicul este afectat drept ur-

mare a banilor investiți pentru apărarea în instanța de judecată, cheltuielilor curente, cheltuielilor pentru sănătate, atentării din partea rudelor la averea deținutei, deteriorării casei și furtului bunurilor din casa rămasă fără supraveghere, întoarcerii datoriei bănești.

4.3.1 IMPACTUL DETENȚIEI ASUPRA FAMILIEI FEMEII CONDAMNATE

Atunci când vorbesc despre familia lor, majoritatea dintre deținuți vorbesc despre copiii și părinții lor. În aprecierile pe care le regăsim, noțiunea de familie începe a fi explicată prin cuvântul *tot*. *Tot* – adică un întreg univers de care la moment sunt parțial lipsite, *tot* format din *ea* și cei *dragi*. *Totul* ca semnificație presupune *unitate*, a fi una cu celălalt care poate fi copilul, sau părintele, sau soțul. Din interviurile re-

alizate reiese că dacă nu este cineva drag care să fie în afara zidurilor penitenciarului, este foarte greu de supraviețuit în penitenciar. Gândul că cineva este acolo, că se gândește la ea, că o așteaptă, cu care comunică și pentru care simte că este importantă, o face pe femeie să treacă mai ușor prin momentele negative. O lecție învățată de femeile condamnate este înțelegerea valorii familiei.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE RELAȚIA CU FAMILIA

„Familia este viața, este totul. Toată susținerea pe care am avut-o, toată de la familie. Mi-e dor, nu mai pot. Copiii vin, nu m-au lăsat o zi. Comunicăm prin telefon și vizite.”

„Asta e totul. Mai ales fiica, ea îmi dă totul, viață. Eu știu că sâmbăta am de sunat, eu o aud pe mama, eu aud fiica și eu pot să lucrez, nu mă doare nimic.”

„E viața mea, e tot ce e mai scump pentru mine. Eu să nu fi avut copii, eu nu rezistam anii aceștia.”

„Pentru mine familia înseamnă tot. Aici este foarte important dacă cei de acasă te așteaptă și te primesc. Eu mă uit cum plâng fetele care nu comunică cu cei de acasă sau nu sunt primite de cei de acasă. Eu Slavă Domnului că soțul mă iubește nu s-a dezis de mine, mă așteaptă și mă respectă. El consideră că eu nu sunt vinovată.”

„Familia asta-i familie... asta este susținere, asta este totul... toată viața este familia.”

„Pentru mine familia este viața mea, respirația mea. Chiar și aflându-mă aici eu mă strădui să câștig, trimit fetei cadouri – jucării, gentuțe, în măsura posibilităților mă strădui chiar și de aici să-i întrețin. Cât câștig eu trimit încolo. Eu îmi opresc minimal. Mie îmi ajung 400 lei aici. Restul trimit acasă.”

„Familia – acolo îți dă viață, ai probleme te ajută... dar nu că probleme, dar e o relație fericită acolo, ca în sânul lui Dumnezeu, ești ca în Rai. Ce nu ai păți – de bine, de rău, ești cu familia, te ajută.”

„Familia pentru mine este acel mediu uman în care mă simt cel mai bine. Ei sunt speranța mea, nu am simțit niciodată că ei mi-ar reproșa că i-am făcut de rău. O altă lecție – închisoarea m-a învățat cât e de importantă familia. În libertate simți altfel – serviciu, prieteni, medii diferite în care familia avea un rol mai secundar, dar aici rolul ei îl înțelegi sută la sută.”

„Familia este prelungirea vieții pe pământ. Familia este începutul, continuitatea pe pământ.”

„Sensul vieții...”

Famiiliile deținuților le susțin atât cât pot. Acest suport emoțional le dă speranță în viitorul pentru unele apropiat, pentru altele îndepărtat.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDMNATE DESPRE RELAȚIA CU FAMILIA

„Dar acum cu al doilea soț, am susținere din partea soțului, familiei, mă încurajează. Mă rog lui Dumnezeu ca să aibă răbdare să mă aștepte, totuși, îmi pare bine că am o soacră care mă înțelege și mă încurajează. Îmi spun că au nevoie de mine, că mă iubesc. Trebuie să trecem peste tot.”

„Îi mulțumesc lui Dumnezeu că ea (mama) a reacționat înțelept. În diferite situații în care am procedat eu nu am căzut în ochii lor... Cu toate că eu am văzut că eu le-am provocat o durere mamei și fraților, ambilor. Ei în situația asta și mai tare m-au întărit. Spun asta că multe colege de aici au fost părăsite și de familie. La mine familia lucrează foarte mult ca eu permanent să am relația cu ei, cu fetița, ca să mi-o aducă, nu lunar dar odată la 3 luni, la lungă durată, 3 zile, pentru ca ea nu doar să mă vadă, ea obișnuiește să doarmă cu mine, să facem duș împreună, să gătim, să ne petrecem timpul cum îl petrecem acasă.”

„Am spus că familia mea merge pas în pas cu mine, m-am maturizat eu, s-au maturizat și ei. I-am apreciat eu, m-au apreciat și ei. Ei nu sunt fără mine și eu nu sunt fără ei.”

„Familia mă așteaptă, mă iubește, mă respectă. Sper să mă întorc să-i văd pe toți în viață. Familia m-a susținut și mă susține aștept doar să treacă mai repede timpul și să mă întorc la libertate.”

„Foarte bune relațiile, copiii vin, mă vizitează. Mă iubesc, cum și eu.”

„Pot să spun că majoritatea prietenilor s-au întors de la mine, chiar și multe din rude... Cine crede, cine nu. Mama nu m-a lăsat. Întotdeauna mă susține. Cei mai apropiați au rămas cu mine, mă susțin. Nu s-au dezis de mine.”

Deținutele care nu au susținere din partea părinților, fraților, copiilor, percep negativ familia. Ele vorbesc direct despre faptul că familiile s-au dezis de ele și că nu mențin relații cu nimeni dintre membrii

familiei. La întrebarea despre felul în care își percep familia nu urmează răspunsuri desfășurate. Deseori, deținutele s-au limitat la un simplu „Nu știu”.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDMNATE DESPRE RELAȚIA CU FAMILIA

„Familia eu rău o văd.”

„Familia s-a dezis de mine.”

„Familie nu mai am, întorcând-mă la libertate vreau să îmi cresc copilul, nu vreau să mă mai căsătoresc, m-am dezamăgit. Nu mai cred în familie, cu mama nu țin legătura. Cu familia biologică nu țin legătura, ei practic s-au dezis de mine. Unica dorință după posibilitate să îmi ajut frații.”

„Eu nu mențin legătura cu nimeni, mama mea este în viață, dar de când am nimerit aici consideră că o fac de rușine și refuză să comunice cu mine la telefon.”

„Că ești îndepărtată de ai tăi și se dezie. Surorile mele s-au dezis de mine, mama mea tot. Eu am murit pentru ei în prima zi când am ajuns în pușcărie. Știind că eu nu sunt vinovată, ele așa au hotărât, înseamnă că așa trebuie să fie. Până nu mă eliberez ca să pot sta de vorbă cu ele, eu nu o să pot rezolva nimic.”

Femeile intervievate au vorbit despre posibilitatea de a menține relații cu rudele prin intermediul întrevederilor de scurtă și lungă durată sau a convorbirilor telefonice. Problema care apare la unele dintre ele este distanța mare de la locul de trai și Penitenciarul de la Rusca. Este un impediment serios pentru

ca cei apropiați să ajungă la ele, mai ales în cazul părinților care sunt vârstnici sau copiilor care sunt în grija rudelor. Un alt impediment pentru întrevederi este imposibilitatea de a fi vizitate din cauza mijloacelor financiare limitate ale membrilor familiei aflate la libertate.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDMANATE DESPRE RELAȚIILE CU FAMILIA

„Da, fiind aproape de Chișinău, familia mea vine de fiecare dată să mă viziteze și la întrevederi de lungă durată și de scurtă durată. De asemenea îi telefoniez în fiecare săptămână. Eu personal nu am avut piedici în a întreține relațiile cu familia mea.”

„Eu o telefoniez și pe mama mea care e aici în Moldova și telefoniez și soțul care e în Rusia. Asta pentru mine e puțin timp, 20 min și se dă voie să suni numai pe o persoană ... trebuie să aleg, astăzi, săptămâna asta să vorbesc cu mama să o încurajez... ori soțului în Rusia. Asta este greu. În rest nu văd piedici.”

„Am posibilitate, bariera este că nu am libertate.”

Impactul detenției este resimțit dureros de copiii deținuților. Analiza datelor cantitative a relevat faptul că din cele 300 de deținute care au completat chestionarul, 94 au copii cu vârstă de până la 16 ani (Tabelul 17).

Tabelul 17. Numărul deținuților care au copii cu vârsta de până la 16 ani

Răspuns	Numărul de deținute	Procent
Da	94	31,3%
Nu	206	68,7%
TOTAL	300	100,0%

Femeile povestesc despre situațiile în care copiii lor au de suferit la școală, în comunitate din cauza statutului de deținută al mamei, dar și despre acele griji care și le fac privind prezentul și viitorul copiilor lor.

Copiii cresc fără dragoste maternă, sunt discriminați din cauza detenției mamei. Fiind separați de mamă, ei adoptă un comportament negativ. Recomandarea psihologilor în acest sens este de a face tot posibilul ca legătura părinților cu copiii să fie menținută.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDMANATE DESPRE RELAȚIILE CU FAMILIA

„Când fetei la școală i-au spus că mama stă în pușcărie. În sat familiile vorbesc și copilul merge la școală și a trântit, spune cum este realitatea. I-au spus ficei. Ea le-a răspuns: „Eu știu unde este mama mea. Voi aveți grijă de mamele voastre iar eu de a mea”. Nu s-a certat și nici copiii nu i-au mai spus nimic.”

„Asta și mă susține pe mine, că nu am probleme. Copiii sunt în clasa a 6-a, a 4-a și merg la școala din sat. Cei din școală știu că eu sunt în penitenciar, la început erau probleme, dar acum este totul foarte bine. Și satul s-a obișnuit.”

„Feciorul este cuminte, parcă este totul bine, dar sunt momente când el nu poate fi controlat de către mătușa care are grijă de el.”

Diverse studii subliniază importanța mamei în preajma copiilor atât în primii ani de viață, cât și în cei care urmează, astfel încât să fie împlinite nevoile emoționale. Consecința a absenței mamei sunt copii timizi, retrași, fără încredere în sine, fără încredere în relații, etc. Unele dintre deținute ne relatează că copiii lor nu cunosc despre detenția mamei și că aceștia suferă din cauza absenței mamei. „Dragostea de mamă este pentru copil o sursă, dar și o condiție

esențială care transformă copilul într-o ființă socială” [13].

În conformitate cu experiența femeilor, părinții sau rudele în grija cărora au rămas copiii depun efort pentru a-i crește și educa, doar că se ciocnesc de astfel de probleme cum ar fi lipsa de experiență și mijloace financiare limitate.

13 Ciofu C., Interacțiunea părinți-copii, Editura medicală Almatea, București, 1998. <https://ru.scribd.com/doc/3228911/Carmen-Ciofu-Interactiunea-parinti-copii>

RELATĂRILE FEMEILOR DESPRE DIFICULTĂȚILE ÎN CREȘTEREA ȘI EDUCAREA COPILOR LOR DE CĂTRE SOȚI, PĂRINȚI

„Copiii au rămas acasă împreună cu soțul meu, și mama se ducea, îl ajuta, spăla, îi ducea mâncare. Au stat un an și 7 luni cu soțul acasă. Au început problemele cu casa, ajutoarele, nu i se permitea, ba trebuia să facă un document, când primea 1000 lei, când nu primea și a vorbit cu nașa, cu vara mea, este rudă cu noi, și a vorbit și cu asistentă socială, a dat copiii la nănășica în satul vecin cu satul nostru.”

„Soțului îi este greu. Pune întrebări cum să-l educe, își dorește mult să educăm bine, pentru viitorul copilului, pentru al nostru, dar este greu că eu nu sunt alături... El înțelege odată ce zilele trec că copilul are nevoie mult de mamă, că el un bărbat face față, dar nu deplin.”

Femeile deținute sunt îngrijorate de faptul că nu sunt aproape de copiii lor, atunci când aceștia au nevoie. Intervievatele sunt conștiente de importanța îngrijirii, educației materne, importanța comunicării care contribuie la dezvoltarea armonioasă a copilului.

RELATĂRILE FEMEILOR CONdamnATE DESPRE RELAȚIILE CU FAMILIA

„Mi-i frică să scap ceva din viața copilului, îmi doresc să fiu lângă copil, îmi provoacă durere că nu am văzut când a făcut primii pași, înțeleg că tot ce face mai departe eu nu văd și asta îmi provoacă durere.”

„Sigur că comunic, eu îl iubesc foarte mult. El mă iubește. Știți vârsta, eu trebuia să fiu lângă el, până la 12 ani poate să fie cu bunica, cu bunelul, dar pe urmă se începe – amicii îi dezbat pe dâșii de la educație și trebuie să-i sfătui cu cine să fie prieteni, cu cine nu... Să nu fie creduli.”

„Vreau acasă deoarece fata este la vârsta adolescenței și tineretul este periculos. Îți este frică, copil frumos. Eu cred că fiecare mamă așa re trăiește.”

Studiile demonstrează că copiii femeilor condamnate (sau ai părinților condamnați) sunt supuși unui risc de comportament delinvent în viitor și, eventual, detenție, dat fiind faptul că aceștia, în cele mai frecvente cazuri, sunt crescuți în orfeline sau de către bunici. De exemplu, la Instituția de corecție pentru

minori din Nebraska, 44% din deținuți aveau părinții care au fost sau încă mai sunt deținuți în instituții penitenciare [14].

14 Henriques, Z. 1982. Imprisoned mothers and their children: A descriptive and analytical study. Lanham, Md.: University Press of America. Locy, T. 1999.

4.3.2 IMPACTUL ASUPRA ECONOMICULUI DEȚINUTEI

În cadrul interviurilor deținutele au relatat despre impactul detenției asupra economicului. Cauzele invocate de femeile condamnate sunt multiple: starea de sănătate precară care nu permite să se angajeze în câmpul muncii, astfel cheltuielile pentru întreținerea

sa în penitenciar fiind sporite; casa vândută și/sau bani mulți cheltuiți pentru a putea achita avocatului pentru apărare în instanța de judecată; bunurile din casă au fost furate după condamnarea femeii; obligația de a restitui paguba materială.

RELATĂRILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE IMPACTUL DETENȚIEI ASUPRA STĂRII FINANCIARE

„Cheltuielile, mult se cheltuie, mai ales că eu sunt bolnavă cu alergii, nu pot mânca tot ce se dă aici, nu pot ieși la lucru, mie la soare nu mi se poate, se primește că nu lucrezi – nu ai bani... Familia are grijă de tine. Se primește că 10 ani – poftim 10 000 dolari se duc, cât acolo trebuie? Să luăm – 700-800 lei se duc în fiecare lună se duc...”

„Am vândut casa ca să nu ajung în pușcărie și totuna am ajuns. Dar acum viitorul bărbat a cumpărat o casă.”

„Iaca ni-o băgat (pe ea și soț), că ea (cumnata) a vrut gospodăria. A spus fel de fel de vorbe, cuvinte murdare, că ea a vrut casa, cota moșneagului, tata ei, mai scurt tot. Dar eu unde să șed?”

„Am casă pe pământ. Am puțin pământ de lângă casă, alte bunuri nu am, casa îmi aparține, am viză de reședință acolo. Unicul lucru ar fi că de când sunt închisă din casă mi-au furat multe bunuri, mobilă, lucruri de lângă casă și din casă.”

„Soba este stricată, dulapul, patul este stricat, totul este stricat, nu este perdică, nu-i ogheal, casa este puștie. Dacă să te apuci de trăit, nu știu cine să îți dea. Dar dacă ești pe timp de iarnă, frig, plouă, ninsoare?”

„De când eu sunt închisă o grămadă de bani s-au cheltuit, zeci de mii de euro... mama îmi spunea că: „Puteai să-ți cumperi un apartament”, avocatul meu a fost unul dintre aceștia 5 – cei mai buni avocați. Este foarte bun.”

„Eu sunt obligată să le întorc banii.”

Impactul negativ al economicului contribuie la sporirea îngrijorărilor referitor la ceea ce o așteaptă pe deținută în afara penitenciarului privind locul de trai, locul de muncă, poziția în societate, atitudinea față

de ea a comunității. Astfel, în interviurile realizate ne-am propus să analizăm acele reflecții pe care le are femeia deținută asupra viitorului, reflecții pe care le oferim în următorul compartiment al studiului.

V. REFLECTII ASUPRA VIITORULUI

Deținutele enunță în interviurile realizate frica pentru viitor. Ele o explică prin faptul că cineva ar putea să le amintească trecutul de deținută și drept consecință să dăuneze prezentului și viitorului. Viitorul este incert din cauza unei potențiale discriminări față de aceste femei, lipsei unui loc de muncă care este greu de găsit după detenție, rușinii de a reveni în

comunitate, fricii față de incapacitatea de a se adapta la libertate după mulți ani de detenție, lipsei unui loc de trai, precum și a faptului că nimeni nu le așteaptă. Această percepere negativă a viitorului le face pe unele femei să fie cu gândul la cum vor putea supraviețui în societate. Sunt și cazuri în care femeile văd viitorul referindu-se la realitatea existentă în penitenciar: *să am un loc de muncă permanent în penitenciar, familia sunt cei alături de care conviețuiesc aici.*

REFLECȚIILE FEMEILOR CONdamnATE DESPRE VIITOR

„E o pată pe viață. Chiar dacă știu pentru ce stau, dar totuna este pata pentru totdeauna. Când am să ies la libertate, mă gândesc, cu degetul o să mă arate.”

„Rău, nu știu de ce dar rău, nu văd nimic bun. Nu știu de ce. Îmi e rușine să mă întorc în sat.”

„Mă șperie, îmi este frică de partea cealaltă, te șperii ce te așteaptă iarăși în partea aceea. Ca să știi unde să te duci, ce să faci, unde să lucrezi... Prima dată când am ieșit, mi-am găsit lucru, am lucrat pe specialitate – bucătar-culinar la Green-Hills. Și când am scris cerere, acolo era întrebare dacă am fost deținută, eu am spus că nu, dar ei peste jumătate de an au verificat, la mine pretenții nu au avut, ei m-au chemat: „De ce nu am scris?” Dar eu am spus: „Dar voi ați fi scris în locul meu?” Mi-au spus: „Noi pur și simplu nu avem voie să luăm așa oameni la lucru”... Eu am scris cerere... La noi în stat e foarte rău lucrul acesta, la lucrul de stat poți să te angajezi dar lucrezi pentru bănuți... să te aranjezi în altă parte nu poți, ai pată albă... aceasta șperie, pentru că nimeni nu știe ce-l așteaptă, unde se va putea angaja.”

„Ce voi face eu la libertate? Cum mă voi putea aranja la lucru? Cum aș putea să îmi întrețin familia? Să-mi ridic mai departe copiii. Voi avea vre-un fel de susținere măcar temporară? Pentru ca să nu mă întorc acolo, de unde am ieșit...”

„Este pozorul cel mai mare că ședem în pușcărie... Iaca ce...”

„Vreau cât mai repede să dau datoriile, chiar și pe ne drept acumulate și sper când mă voi întoarce să fiu primită înapoi la lucru sper ca chiar dacă am avut antecedente penale acest lucru să nu fie reflectat asupra serviciului meu. Vreau înapoi la familie.”

„Se vede când ai ieșit la libertate că ai fost în penitenciar și nu te poți încadra la lucru. Dar când te duci undeva îți cer anumite documente. Și când te văd că ai ieșit din penitenciar nu te primesc nicăieri. Când aud că ai fost închis, apoi ... Care ies de aici nu își găsesc de lucru, iată una a ieșit, de măritat s-a măritat, dar nu își găsește de lucru, umblă cu ziua la acela, la acela. Dar din ce cauză. Păi a ieșit acum din pușcărie și lumea se teme să te ia la lucru. Nici acei din familie... parcă te așteaptă te așteaptă dar când te duci acasă... tot pot să nu te primească cu inima deschisă și cu brațele deschise.”

„Am o frică în suflet de m-aș putea descurca, atâția ani șezuți aici, nu știu dacă mă voi putea descurca.”

„Neliniște – Cum o să mă primească societatea, Cum o să mă arate cu degetul. Am o casă la țară, o să iau nepoțelul și o să stau acasă. Nu știu cum o să muncesc că o să fie c-am greu, la muncă după penitenciar nu o să mă angajeze nimeni.”

„Mă tem ca societatea să nu mă acuze pentru ceea ce am săvârșit. Mă tem că nu voi apuca să îmi văd mama în viață, sper să nu fie așa.”

„Neliniște îmi provoacă când mă gândesc că după ce o să ies nu o să pot să intru nicăieri la lucru. Am înțeles că nici copiii nu îi poți da la învățat dacă ai fost deținută.”

„Vă rog să spuneți că și la libertate ne dorim ca să fie cineva care să se ocupe cu noi gratuit, când ieșim de aici. La fel ne dorim ca și în perioada în care ne aflăm aici să fie organizate diferite treninguri.”

„Dacă tu ai fost judecat, gata, așa este tot, tu nu ești om, cu tine se comportă ca și cum ai fi un gunoi.”

„Primul lucru când aș ieși la libertate – mi-aș face documentele și aș pleca din țară. M-aș lepăda de cetățenie, nu aș vrea să aud de R.Moldova. Lumea acolo e mult mai bună, mentalitatea e alta.”

Deținutele care au de ispășit pedeapsa în viitor mai mult de 10 ani se văd ca parte a mediului penitenciar. Pentru ele este important de a avea posibilitatea să lucreze pentru a se întreține și pentru a le fi redus termenul de detenție.

REFLECȚIILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE VIITOR

„Să mă duc să lucrez în altă parte, să am de lucru poștoiano... nu cum acum în brigadă, o zi lucrează, o zi nu, să am lucrul meu... și vara și iarna... altceva nu-mi trebuie nimic. Să facem capica noastră...”

„Familia înseamnă cu cine stau..., 15 ani mai am.”

Cu toate acestea, câteva dintre femeile intervievate și-au exprimat siguranța că în viitor vor avea susținere de la cei dragi, că se vor descurca deoarece au conștientizat că au greșit. Unele femei condamnate relatează despre instruirile la care au participat la

penitenciar și speră că cunoștințele obținute le vor fi de ajutor. Altele leagă viitorul de ceea ce își propun să realizeze pe viitor, cum ar fi studii, familie, serviciu, prieteni noi, etc.

REFLECȚIILE FEMEILOR CONDAMNATE DESPRE VIITOR

„Nu am gânduri de neliniște față de viitor pentru că copii mă așteaptă și eu nu am cu nimeni nimic nu sunt în conflict.”

„Pe mine închisoarea foarte multe lucruri pozitive m-a învățat. Știu oamenii pe care mă pot bizui, am înțeles care sunt prietenii adevărați, pentru că ei s-au ales singuri, nu eu i-am ales.”

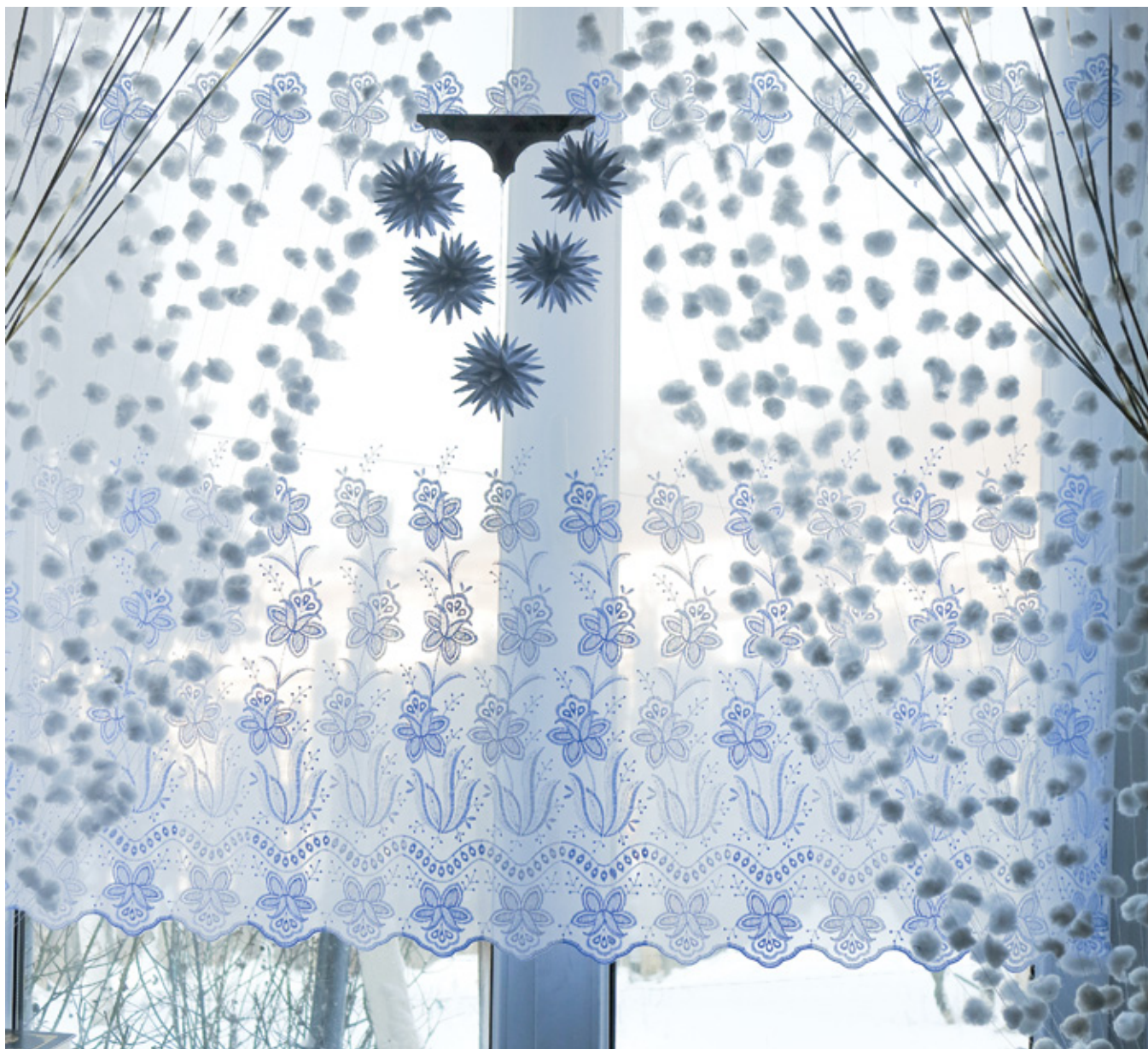

„Viitorul? Eu am terminat studiile bucătar, aș vrea să termin și alte specialități de aici, vreau să fiu în familie, alături de copil, să învețe, să se dezvolte.”

„Vreau o familie în viitor, vreau studii, vreau să fiu designer de interior.”

Succesul reintegrării femeilor își are rădăcinile în felul în care se raportează la timp – la trecut, prezent și viitor. Tentația, slăbiciunea, impulsivitatea, lipsa de chibzuință le-au adus pe femei acolo unde nici nu s-ar fi gândit să ajungă. Multe dintre femei sunt focu-

sate pe trecutul negativ în care experiențele negative au fost mai multe decât cele pozitive, pe un prezent fatalist în care acceptă soarta fără să depună efort pentru schimbare, pe un viitor incert, când nu au stabilite obiective clare.

CONCLUZII GENERALE

Cercetarea s-a focusat pe analiza istoriilor vieții relate de către deținuți, în care acestea au făcut referire la trecutul și prezentul lor, dar și la modul în care percep viitorul. Am ținut să analizăm, în mod prioritar, în ce măsură femeile aflate în detenție au suferit de violență, percepția lor a agresorilor, aprecierea făcută de femeile condamnate a procesului de înfăptuire a justiției, consecințele detenției asupra femeii, impactul detenției mamei asupra copilului.

Istoriile vieții relatate ne-au făcut să înțelegem diversitatea rolurilor care există în cadrul acestei comunități închise, aparent omogene, omogenitatea rezultând din faptul că femeile sunt deținuți și au fost condamnate. Diversitatea se referă la vârstele diferite ale deținuților, nivelul diferit de instruire, implicarea sau neimplicarea în activități de producție existente, existența sau absența unui suport din partea familiei.

Istoriile vieții colectate ne-au oferit înțelegerea trăirii și interpretării de către femeile condamnate a evenimentelor din viața lor personală, și anume că violența împotriva femeii este una din cauzele crimelelor săvârșite, în special în cazul condamnărilor pentru omor sau alte infracțiuni cu caracter violent.

Cercetarea realizată a confirmat că din cele 300 de femei care au participat la studiul cantitativ, 43% au recunoscut că au fost supuse violenței în familie din partea soțului/concubinului, părinților. Din aceste 43% de femei victime ale violenței în familie, 84,5% dintre femei au fost condamnate pentru infracțiuni cu caracter violent. Astfel, violența în familie este un factor foarte important care contribuie la delincvența feminină, care, deseori, nu este altceva decât un răspuns la suportarea îndelungată a actelor de violență.

În rezultatul investigațiilor echipa de cercetători a constatat că din cele 43% din femeile victime ale violenței în familie, 83,8% au fost agresate de soț/concubin, 7% - de tată, 4,7% - de mamă, 3,9% - de ambii părinți și 0,8% - de frați.

Victimele violenței în familie sunt rezervate să apeleze la poliție, motivând că este o problemă din interiorul familiei sau invocând frica vorbelor în comunitate. Mai mult, implicarea poliției deseori presupune aplicarea față de agresor a unei amenzi achitate din bugetul, uneori precar, al familiei, fapt care o determină pe victimă a violenței să renunțe la raportarea cazului de violență organelor de poliție. Uneori, însă, un alt motiv pentru reticența de a raporta cazurile de violență ține de dublarea gradului de agresivitate la reîntoarcerea agresorului reținut de poliție. Astfel, din cele 43% de femei victime ale violenței în familie, 42,6% s-au adresat la poliție, pe când 35,7% - nu au apelat la nimeni.

Violența împotriva femeii are consecințe fizice și emoționale asupra copiilor ei. Copiii trăiesc într-o stare constantă de anticipare, așteptând ca agresivitatea să fie manifestată oricând. Efectele pot include sentimente de teamă, neîncredere, rușine, neputință, stimă scăzută de sine, dar și riscul de comportament delincvent în viitor.

Percepția tratamentului pe parcursul procesului penal față de femeile condamnate variază în dependență de calificarea tratamentului și reprezentanții instituțiilor care au exercitat tratamentul. Astfel, 39,7%, 26,6% și 37,7% din femeile condamnate chestionate afirmă că au fost tratate foarte bine și bine de către colaboratorii de poliție și, corespunzător, procurori și judecători. Aprecierea negativă a tratamentului pe parcursul procesului penal s-a rezumat la 33,7%, 42,7% și 30,7% de femei condamnate care s-au referit la colaboratorii de poliție și, corespunzător, procurori și judecători.

Agresivitatea verbală sau fizică în penitenciar manifestată de unele condamnate sunt parte a experienței traumatizante pe care o trăiesc femeile fiind în detenție. Cauze ale comportamentului agresiv sunt multiple – suprapopularea, stresul aflării în detenție, frustrările de orice natură, nivel scăzut de educație, dezechilibrele psihice, absența abilității de gestionare

re fără violență a conflictelor. În același timp, femeile condamnate s-au referit și la relații de prietenie sau relații în care femeile adoptă un comportament grijuliu față de deținutele mai tinere.

Relațiile cu personalul penitenciarului sunt apreciate ca fiind foarte bune și bune de 33,7% din femeile condamnate, pe când 50% din femei consideră că relațiile cu angajații sunt foarte rele și rele. Aprecierile pornesc de la relațiile interpersonale existente între condamnate și angajați (administrație, personalul medical, psiholog, asistent social, etc.).

Valorile cele mai importante în viziunea deținuților sunt libertatea și familia. Intervievatele afirmă că detenția are un impact negativ asupra relaționalului și afectivului din viața lor. În cadrul interviurilor realizate, femeile au menționat că una dintre consecințele detenției este relația afectată între mamă și copil. Relația de protecție fizică, afectivă, morală și socială nu poate fi realizată în deplină măsură, iar

copiii deținuților suferă traume emoționale în urma încarcerării mamelor lor.

Femeile condamnate își percep viitorul în culori sumbre. Ele admit că reintegrarea lor în societate va fi foarte dificilă, în condițiile în care le va fi foarte greu să găsească un loc de muncă și în care prevalează stigmatizarea în comunitate față de foștii deținuți. În unele cazuri, membrii familiei și dorul de ei sunt acei factori care o fac pe femeie să privească în viitor cu mai multă speranță și încredere.

În ochii femeilor intervievate am văzut tristețe, am văzut regrete, am văzut dorința de libertate a mamelor pentru care copiii lor, indiferent de vârstă, rămân a fi parte din ele. Cazul mamelor care au copii mici este și mai dureros prin faptul că acești copii care au nevoie de grijă și dragoste maternă sunt separați de mamă. Anii trăiți în penitenciar 5, sau 10, sau 15 ... sunt ani din viața unui om.

PROPUNERI DIN PERSPECTIVA CONDAMNATELOR

„Dacă e să spun despre posibilitatea de îmbunătățire a condițiilor aș dori să fie mașini de spălat rufe, trebuie să spălăm tot cu mâna mai ales plapumele iarna se spală și se usucă foarte greu.”

„Acolo, la copii ar trebui de schimbat, o ogradă mai mare. Noi în casă suntem 9 mame, 10 copii, dintre care 2 minore. ... Și iată cum noi suntem mame cu copii, noi suntem într-un spațiu foarte mic, într-o ogradă foarte mică, unde copiii nu suportă să stea. Dacă este șansa să stai acasă, măcar până la 8 ani să crești copilul...”

„Cred că mamelor cu copii mici trebuie să li se ofere o asistență medicală mai bună. În rest nu mi se încalcă drepturile, mâncare avem, de sunat pot să sun o dată pe săptămână, administrația este bună, chiar cred că pentru unele persoane se creează condiții prea bune din care cauză neavând pe nimeni la libertate comit crime repetat pentru a se întoarce.”

„Suntem mame, avem copii, care cine știe pe unde sunt, pe drumuri prin internate, după care iese și rămân pe drumuri că nimănui nu trebuie. Măcar să ajute copiilor noștri.”

„Să facă aceeași reformă, aceeași amnistie. Să le mai elibereze, că aici femeile stau termene. Dar pensionarii? De ce șade el aici, îți este jale că el de abia se târâie. De ce?”

„Nu se manifestă nici un fel de indulgență față de femei, dar ar trebui. Mai ales față de mamele care nasc aici sau care ajung pe scaunul deținuților în stare de graviditate ar trebuie să fie mai indulgenți și mai blânzi. Nu este corect ca o femeie care trebuie să fie alături de copiii ei să fie tratată în așa mod.”

„Personalul de aici a influențat ca eu să fiu eliberată mai repede dacă nu ar fi judecătorii corupți din Hâncești care ar influența negativ sentința.”

„La începutul vieții de familie nici bărbatul nici femeia nu sunt pregătiți pentru familie, să fie o școală unde ei ar învăța să depășească toate momentele neplăcute din familie.”

ANEXE

Anexa 1 Ghid de interviu

Asigurăm respectarea principiului confidențialității, obiectivității. Scopul cercetării este de a identifica aspectele cheie legate de impactul violenței domestice, dar și a detenției ulterioare a femeilor.

Prezentarea: vârsta, localitatea, studiile, câți copii aveți, naționalitatea.

De cât timp sunteți în penitenciar și care este infracțiunea comisă pentru care ați fost condamnată?

Trecut

1. Vorbiți-ne despre viața dvs. până a ajunge în penitenciarul de la Rusca? Care a fost relația dvs. cu familia: soțul, părinții, copiii, frații, rudele? Care au fost momentele pozitive, frumoase din viața dvs.? Care au fost momentele negative pe care le-ai trăit?
2. Ce înțelegeți prin noțiunea de violență?
3. Descrieți situațiile în care în familia dvs. ați fost supusă violenței: bătăută, înjurată, alungată de acasă, amenințată, abuzată sexual etc. Care au fost cauzele acestor manifestări ale violenței față de dvs.? Alte cazuri.
4. Cum ați reacționat, ce ați făcut în diferitele cazuri în care ați fost supusă violenței? V-ați adresat la poliție, ați mers la părinți, ați divorțat etc.? Cum, cu ce ați fost ajutată?
5. Cum v-au afectat cazurile de violență pe dvs., pe copiii dvs., părinți, frați, rude.
6. Cum a fost pedepsit cel care a manifestat violență față de dvs.? Descrieți.
7. Vorbiți-ne despre cele întâmplate care au dus la aceea ca să ajungeți în penitenciarul de la Rusca? Care au fost cauzele care v-au făcut ca să săvârșiți această infracțiune pentru care ați fost pedepsită?
8. În instanța de judecată vi s-a propus asistența avocatului din oficiu? În viziunea dvs. avocatul a reflectat corect, obiectiv, deplin situația dvs. în ședința de judecată, în întreg procesul de urmărire penală? Avocatul a informat instanța de judecată despre circumstanțele care au dus la comiterea infracțiunii (situația dvs. din familie). De ce considerați așa?

9. Vorbiți-ne despre modul cum ați fost tratată pe parcursul procesului penal: atitudinea polițistului față de dvs., a procurorului, a judecătorului, a avocatului etc. Cum apreciați comunicarea cu procurorul, judecătorul, avocatul etc. pe parcursul procesului penal.
10. Ați avut susținere din partea familiei, prietenilor în tot procesul de urmărire penală?
11. Puteți să ne vorbiți despre experiența negativă în arest preventiv aplicată față de dumneavoastră cum ar fi violență verbală, violență fizică, violență sexuală? Descrieți cazurile?
12. Puteți să ne vorbiți despre experiență negativă în penitenciar cum ar fi violență verbală, violență fizică, violență sexuală, aplicată față de dumneavoastră (de către celelalte femei sau de către cei din administrație)? Vorbiți-ne despre aceste cazuri?
13. Apreciați procesul de înfăptuire a justiției în privința femeilor. Care sunt recomandările dvs. de a îmbunătăți tot ce ține de procesul de urmărire penală, condiții de detenție din penitenciar, etc.

Prezent

14. Ce înseamnă familia pentru dumneavoastră?
15. Fiind în detenție cum apreciați relațiile dvs. cu familia? Unde sunt copiii dvs., care este relația cu ei. Descrieți viața lor din perioada detenției dvs. Care este relația dvs. cu părinții, rudele (frați, buni etc.)?
16. Aveți posibilitatea să mențineți relațiile cu familia? Ce faceți pentru a menține relațiile cu familia? Care sunt piedicile în a menține relația cu familia fiind deținută?
17. Evaluați economicul, financiarul pe care l-ați deținut și care acum îl dețineți (casă, avere). De ce considerați așa? Altele. Descrieți.
18. Vorbiți-ne despre relațiile dvs. cu celelalte femei din penitenciarul de la Rusca? Descrieți. Vorbiți-ne despre categoriile existente printre femeile din penitenciar? (Straturile sociale existente cum se numesc, relațiile dintre aceste femei din categorii diferite).
19. Care este cel mai neplăcut lucru când ești deținută? Care dintre drepturi considerați că vă sunt încălcate?
20. Care sunt relațiile dvs. cu personalul penitenciarului? Descrieți. De ce considerați așa? Ce nu este în penitenciarul Rusca dar ar trebui de implementat, de schimbat?

Viitor

21. Cum vedeți viitorul dvs.? Când vă gândiți la viitor ce anume vă provoacă neliniște în cea mai mare măsură?
22. Care sunt doleanțele dvs.? Care sunt sugestiile dvs. pe care le aveți la moment vizavi de orice?

Anexa 2

Chestionar

Bună ziua! Mă numesc _____. Realizăm un studiu antropologic în rândul deținuților de la Penitenciarul de la Rusca. Vă rugăm să ne oferiți câteva minute din timpul dvs. pentru a completa acest chestionar. Vă garantăm confidențialitate, răspunsurile dvs. vor fi prelucrate și analizate statistic și vor fi incluse în raportul studiului.

Caracteristici socio-demografice

1. Vârsta: _____

2. Starea familială:

1. Căsătorită
2. Văduvă
3. Divorțată
4. Concubinaj
5. Necăsătorită

3. Nivelul de studii:

1. Fără studii
2. Studii primare (4 clase)
3. Studii gimnaziale (9 clase)
4. Studii medii complete/liceu
5. Studii profesionale
6. Colegiu
7. Studii universitare

4. De cât timp sunteți în penitenciarul de la Rusca?

1. Până la un an
2. 1-2 ani
3. 3-4 ani
4. 5-6 ani
5. 7-8 ani
6. 9-10 ani
7. Pește 10 ani

5. În baza cărui articol ați fost condamnată?

6. Aveți copii cu vârsta de până la 16 ani?

1. Da
2. Nu

7. Ce înțelegeți prin violență?

1. Agresiune fizică
2. Agresiune verbală
3. Pagubă materială
4. Suferință emoțională
5. Înjurat
6. Altele
7. Nu știu/Nu răspund

8. Până a ajunge în penitenciar ați fost victimă a violenței în familie?

1. Da
2. Nu
3. Nu știu/Nu răspund

9. Dacă Da, de către cine ați fost agresat?

1. Mamă
2. Tată
3. Ambii părinți
4. Soț
5. Concubin
6. Frați
7. Părinți vitregi
8. Altele
9. Nu știu/Nu răspund

10. În ce a constat manifestarea violenței față de dvs.?

1. Violență fizică
2. Înjurături
3. Amenințări
4. Furt
5. Abuz sexual
6. Altele
8. Nu știu/Nu răspund

11. La cine ați apelat?

	În primul rând	În al doilea rând
1. Rude	1	2
2. Prieteni	1	2
3. Poliție	1	2
4. Asistent social	1	2
5. Altele	1	2
6. Nu am apelat, indicați cauza.	1	2

12. În instanța de judecată vi s-a propus asistența avocatului din oficiu?

1. Da
2. Nu
3. Nu știu/Nu răspund

13. Cum apreciați calitatea asistenței avocatului din oficiu?

1. Foarte bună
2. Bună
3. Nici bună, nici rea
4. Rea
5. Foarte rea
6. Nu știu/Nu răspund

14. Avocatul din oficiu a reflectat corect, obiectiv situația dvs. în instanța de judecată?

1. Da
2. Nu
3. Nu știu/Nu răspund

15. Cum ați fost tratată pe parcursul procesului penal de către:

	Polițist	Procuror	Judecător
Foarte bine	1	2	3
Bine	1	2	3
Nici bine, nici rău	1	2	3
Rău	1	2	3
Foarte rău	1	2	3
Nu știu/Nu răspund	1	2	3

16. Ați fost abuzată sexual în arest preventiv?

1. Da
2. Nu
3. Nu știu/Nu răspund

17. Dacă Da de către cine?

1. Angajat
2. Deținută
3. Deținut
4. Altele _____
5. NȘ/NR

18. Ați fost abuzată sexual în penitenciar?

1. Da
2. Nu
3. Nu știu/Nu răspund

19. Dacă Da de către cine?

1. Angajat al penitenciarului
2. Deținută
3. Deținut
4. Altele _____
5. Nu știu/Nu răspund

20. Apreciați relațiile dvs. cu personalul penitenciarului?

1. Foarte bune
2. Bune
3. Nici bune nici rele
4. Rele
5. Foarte rele
6. Nu știu/Nu răspund

21. Condițiile din penitenciar vă pregătesc pentru reintegrare în societate?

1. Acord total
2. Acord parțial
3. Dezacord parțial
4. Dezacord total
5. Nu știu/Nu răspund

22. De ce considerația așa?

23. Ce ar trebui de schimbat în penitenciar ce ar contribui o mai bună reintegrare a dvs. în societate?

BIBLIOGRAFIE

1. Ciofu C., Interacțiunea părinți-copii, Editura Medicală Almatea, București, 1998. <https://ru.scribd.com/doc/3228911/Carmen-Ciofu-Interacțiunea-parinti-copii>
2. Deurzen, Emmy van, Adams Martin, Psihoterapie și consiliere existențială, Editura Herald, 2011
3. Florian Gheorghe, Psihologie penitenciară, Editura Oscar PRINT, București, 2001
4. Goffman Erving, Aziluri. Eseuri despre situația socială a pacienților psihiatrici și a altor categorii de persoane instituționalizate, Editura Polirom, 2004
5. <http://childrenofprisoners.eu/>
6. IMAS inc. și Winrock International, 2005, Femeile aflate în situații de risc în Republica Moldova. Sondaj de opinie reprezentativ național, http://www.atnet.md/public/46/en/Women%20At%20Risk_eng.pdf
7. Intervenția eficientă a poliției la cazurile de violență în familie în Moldova, Editura Bons Offices, 2013
8. Sereda V., Tonkogla V., Plohotniuc V., Boliuh L., Criminalitatea subcultura, Editura Museum, Chișinău, 2002
9. Studiu privind realizarea drepturilor victimelor violenței în familie în sistemul de asistență și protecție din Republica Moldova, Chișinău, 2013 http://www.lastrada.md/publicatii/ebook/Violenta_raport_rom.pdf
10. Studiul privind percepțiile și atitudinile față de egalitate în Republica Moldova, Chișinău, 2015 file:///C:/Users/constantin/Downloads/RO_Studiu%20Perceptii%202015_FINAL_2016%20Febr%2025_Imprimat.pdf
11. Sheldon Glueck and Eleanor Glueck, One Thousand Juvenile Delinquents: Their Treatment by Court and Clinic, Harvard University Press, 1934
12. T. E. Keller and others, Parent Figure Transitions and Delinquency and Drug Use among Early Adolescent Children of Substance Abusers, American Journal of Drug and Alcohol Abuse, 2002
13. Karen Heimer and Stacy De Coster, The Gendering of Violent Delinquency, Criminology 37, no. 2, 1999
14. Steven E. Kroupa, Perceived Parental Acceptance and Female Juvenile Delinquency, Adolescence 23, no. 89, 1988
15. Henriques, Z. 1982. Imprisoned mothers and their children: A descriptive and analytical study. Lanham, Md.: University Press of America. Locy, T. 1999
16. Raport pentru Guvernul Republicii Moldova privind vizitele în Republica Moldova efectuate de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante în perioada 14 – 25 septembrie 2015

Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea
Supremației Legii în Moldova (NORLAM), Univ. de Stat din
Moldova, Centru de Cercet. Calitative în Antropologie. –
Chișinău : S. n., 2017 (Tipogr. „Bons Offices”). – 58 p.

Bibliogr.: p. 57 (16 tit.). – 200 ex.
ISBN 978-9975-87-213-3.
[343.54+343.82(478-21)]:303.4
S 15

VIOLENȚA ÎN FAMILIE ȘI
FEMEILE DIN PENITENCIARUL DE LA RUSCA:
TRECUT, PREZENT, VIITOR

Autori:

Eudochia Saharneau, Doctor habilitat, profesor universitar

Tatiana Mărgărint, Magistru în antropologie

Foto: Ramin Mazur

August 2016